

SINE QUA NON

Hukukta Kariyer Kulübü Dönemlik Hukuk Dergisi
Yıl:1 Sayı:1 Mayıs 2013

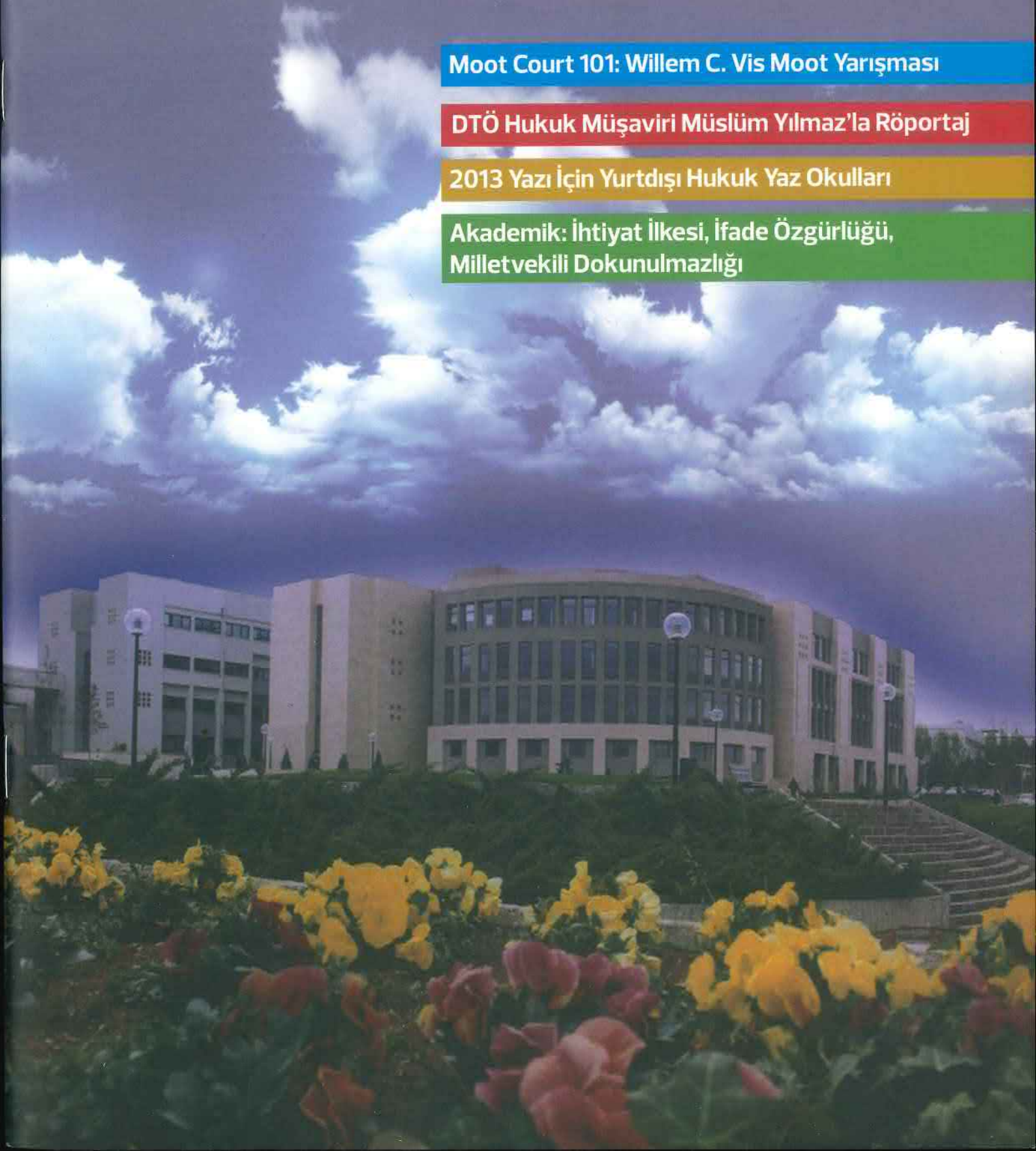

Moot Court 101: Willem C. Vis Moot Yarışması

DTÖ Hukuk Müşaviri Müslüm Yılmaz'la Röportaj

2013 Yazı İçin Yurtdışı Hukuk Yaz Okulları

**Akademik: İhtiyat İlkesi, İfade Özgürlüğü,
Milletvekili Dokunulmazlığı**

SINE QUA NON

Hukukta Kariyer Kulübü Dönemlik Hukuk Dergisi

Yıl:1 Sayı:1 Mayıs 2013

Yayın Sahibi

Bilkent Üniversitesi Hukukta Kariyer Kulübü adına
Mesut Halıcıoğlu

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Mesut Halıcıoğlu

Genel Yayın Yönetmeni

Güley Bor

Editör

Mesut Halıcıoğlu

Yayın Kurulu

Yrd. Doç. Dr. Elvin Evrim Dalkılıç
Bilgehan Yasin Akalan
Tuğcan Akalın
Hazar Başar
Güley Bor
Pelin Duruhan
Geysu Geylan
Ece Nazlı Gürdal
Mesut Halıcıoğlu
İpek Okyar
Merve Öner
Bahar Öter
Nazlı Tengiz

İletişim Bilgileri

Bilkent Üniversitesi Öğrenci Konseyi
Merkez Kampüs
Öğrenci Konseyi Binası
Bilkent Üniversitesi
06800 Bilkent - Ankara / Türkiye

Telefon: 0(312) 290 13 19

0(312) 290 13 27

0(312) 290 13 37

Faks: 0(312) 266 46 41

www.hukuktakariyer.com
info@hukuktakariyer.com

Dizgi-Tasarım-Mizanpaj

Ahmet ALKAN

Basım Yeri

Renk Reprocenter

Fevzi Çakmak Mahallesi Yeni Matbaacılar
Sitesi Dergi Caddesi Karatay / KONYA
Telefon: 0 (332) 444 11 92
Faks: 0 (332) 342 70 56

Yayımlanan yazıların
sorumluluğu yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilmeden iktibas edilemez.

BILKENT ÜNİVERSİTESİ HUKUKTA KARIYER KULÜBÜ

İçindekiler

- 2** Genel Yayın Yönetmeni'nin yazısı
- 3** Moot Court 101
- 6** Alumni Köşesi – Gözde Köktürk
- 8** Burs İmkanları – Jean Monnet
- 10** Röportaj
DTÖ Hukuk Müşaviri Müslüm Yılmaz
- 14** Fakülte'den
Yurtdışı yüksek lisansı ve L.L.M.
- 16** 2013 Yazı İçin Yurtdışı Hukuk Yaz Okulları
- 18** Hergüner Bilgen Özeke Avukatlık Ortaklığı Ortaklarından
Av. Kemal Mamak ile Röportaj
- 19** Akademik
Yrd. Doç. Dr. Elvin Evrim Dalkılıç
Türk İdare Hukukunda İhtiyat İlkesinin Yeri
- 24** Akademik
Av. Gönenç Gürkaynak – Av. Derya Durlu
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında İfade Özgürlüğü'ne Bir Genel Bakış
- 30** Akademik
Geysu Geylan
Milletvekili Dokunulmazlığı

Neden "Sine Qua Non"?

Bu sorunun iki boyutu var: Neden böyle bir dergi çıkarmaya karar verdik ve neden adını Sine Qua Non koyduk?

Bilkent Üniversitesi Hukukta Kariyer Kulübü kurulmadan önce, Yönetim Kurulu olarak fakülteden birçok arkadaşımızla konuşma imkanı bulduk. Herkesin çok güzel fikirleri vardı: Akademik konferanslar, pratiğe yönelik çalışmalar, hukuk bürolarıyla görüşmeler... Dergi de bu fikirlerden biriydi. Bilkent'e geldiğimden beri eksikliğini çektiğim hukuk dergisinin aslında fakültenin eksikliği olduğunu fark ettiğimde, Hukukta Kariyer Kulübü'nün hedeflerinden birinin dergi projesi olması gerektiğini anladım. Ekim 2012'de kurulan kulübümüzün, Sosyal Medya ve Yayın Komitesi'ni oluşturması da bu sayede oldu. Derginin ismi de, kuruluş hikayemizle paralel: Bu derginin, Bilkent Hukuk için "olmazsa olmaz" olduğunu düşündük.

Dergi çıkarmak, fakülte hayatımın tartışmasız en zorlu süreciydi. Bu süreçte desteğini bizden hiç esirgemeyen dekanımız Prof. Dr. Osman Berat Gürzumar'a, akademik danışmanımız Yrd. Doç. Dr. Elvin Evrim Dalkılıç'a, editörümüz Mesut Halıcıoğlu'na, YK Başkanımız Onur Boyacı'ya ve Sosyal Medya ve Yayın Komitesi'nin tüm üyelerine teşekkür ederim.

Sonraki sayıların daha da güzel olması dileğiyle!

Güley BOR
Genel Yayın Yönetmeni

MOOT COURT 101

Güley BOR

Moot Court takımına katıldığımdan beri, en çok sorulan soru, "Siz şimdi orada ne yapıyorsunuz?" oldu. Bu sorunun cevabı o kadar geniş ki, bu yılki tecrübelerimle ilgili bu yazıyı yazmaya karar verdim. Bu yazının özellikle önümüzdeki yıl 3 ve 4. sınıf olacak arkadaşlarımı Moot takımına katılmaya teşvik edeceğini umuyorum.

"Şimdi burada ne yaptığımızdan" bahsetmeden önce, minik bir Moot Court sözlüğüyle başlamak istiyorum:

Moot: Genel anlamıyla tartışmaya açık konu anlamına geliyor. Moot Court ise, kurgusal duruşma olarak tercüme edilebilir; öğrencilerin, verilen bir dava üzerinde, dilekçeler yazarak ve duruşmalara katılarak kendi pozisyonlarını savundukları bir tür "mock-trial".

Arbitration: Tahkim. Tahkim ise, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı bir devlet egemenliği altındaki mahkeme yerine kendileri seçtikleri hakemler önünde çözümlenmeleri olarak özetlenebilir. Önemli nokta, yetkiye sahip olanın hakim değil, hakem olması; ve bu yetkiyi devletten değil, tarafların iradesinden alması. Genelde her iki taraf bir hakem atar ("arbitrator") ve bu iki hakem üçüncü bir bağımsız hakem atar, ki bu hakeme baş hakem denir ("presiding arbitrator").

United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG): Birleşmiş Milletler tarafından 1980'de imzaya açılmış olan ve uluslararası satış sözleşmelerinde uygulanacak yeknesak kurallar sunan bir konvansiyon. An itibarıyla 79 ülke tarafından imzalanmış durumda, Türkiye dahil.

Memorandum: Yazılı bir tür dilekçe. Tahkim bir dava olmadığından, taraflara davacı ve davalı demek doğru değilse de, Türkçe'de bu terimler davacı ve davalı olarak karşılık buluyor. İngilizce'de "Claimant" ve "Respondent" diye adlandırılan iki taraf, uyuşmazlıkla ilgili pozisyonlarını, taleplerini, delillerini "memorandum" adı verilen bu dilekçeyle hakem kuruluna iletirler.

Oral hearing: Dava ve cevap dilekçeleri alındıktan sonra, hakemlerin tarafları dinlemeleri için düzenlenen bir duruşma.

Temel kavramlar bunlar olmakla birlikte, Willem C. Vis International Commercial Arbitration Moot yarışmasına katılmak için işin derinine inmek gerekiyor. Bu yarışma, 1993'ten beri, Pace Üniversitesi, Queen Mary Üniversitesi, Stockholm Üniversitesi, Viyana Üniversitesi gibi pek çok üniversitenin oluşturduğu bir kurum tarafından yıllık olarak düzenleniyor. Yarışmanın dili İngilizce. Ekim'de problem açıklanıyor. Problem, iki taraf arasındaki satış sözleşmesinden kaynaklanan bir uyuşmazlıkla ilgili oluyor. Tarafların ticari merkezleri CISG'ye taraf farklı ülkelerde olduğundan, uyuşmazlığın esasına uygulanacak kurallar CISG oluyor. Uyuşmazlığın esası kadar, usul kısmı da önemli: Hakem heyetinin kuruluşu kurallara uygun mu, uygulanacak usul kuralları nelerdir, taraflara adil davranılmış mı? Dolayısıyla problem üzerinde çalışacak takım ikiye ayrılıyor: Esas üzerinde çalışanlar ve usul üzerinde çalışanlar. Esasa uygulanacak kurallar her zaman CISG olurken, usule uygulanacak kurallar, tarafların seçtiği kuruma bağlı olarak değişiyor: International Chamber of Commerce'in veya Chinese European Arbitration Center'in tahkime ilişkin kuralları gibi. Takımlar, genelde 4-8 kişiden oluşuyor. Katılanların bir hukuk fakültesinde öğrenci olması gerekiyor. Bunun haricinde, TOEFL, yaş veya not ortalaması gibi şartlar aranmıyor (En azından Willem C. Vis'e katılmak için! Fakültemizin aradığı şartlar daha geniş olabilir).

Moot'un ayrıntılarına geçmeden önce, anlatıklarımın somutlaşması için, bu yılki Moot'ta verilen problemi özetlemek istiyorum. Taraflar arasında polo tişört alımına ilişkin bir sözleşme vardı. Tişörtlerin zamanında teslim edilmesi, bahar sezonu için vaktinde raflarda yer alabilmeleri sebebiyle çok önemliydi. Ancak satıcı, tişörtleri beş gün geç teslim edebileceğini bildirdi. Diğer taraftan sözleşmede geç teslim edeceğini bildirdiğinde, tarafların sözleşmeyi değiştirdiğini; alıcı ise, sözleşme değişikliğinin söz konusu olmadığını, dolayısıyla cezai şartın uygulanacağını iddia etmekteydi. Esasla ilgili ilk hukuki mesele, sözleş-

menin değiştirilip değiştirilmediği idi. Bir diğer sorun, tişörtlerin tesliminden sonra, satıcının fabrikasında çocuk işçi kullandığına dair çıkan haberler karşısında tişörtlerin satın alınmaması ve tişörtleri satan markanın aleyhinde pek çok dava açılmasıydı. Alıcı ve satıcı arasındaki sözleşmede, satıcının, tüm işletmesinde en yüksek etik standartlara uymasının beklendiği yer almaktaydı. Esasla ilgili ikinci mesele, satıcının fabrikasında çocuk işçi kullanmasının, sözleşmeye aykırılık oluşturup oluşturmadığı ve teslim edilen tişörtlerin sözleşmeye uygun olup olmadığıydı. Problemin usulle ilgili ilk meselesi, dosyada yazılı ifadesi bulunan bir tanığın, duruşmaya çıkmayı reddetmesi karşısında, yazılı ifadesinin dikkate alınıp alınmayacağıydı. Usulle ilgili diğer sorun ise, alıcının ülkesinin CISG md. 96 uyarınca, sözleşmelerin kurulması ve değiştirilmesi için şekil serbestisi uygulanmamasına dair yaptığı rezervasyonu. Şekil serbestisi geçerli değilse, satıcının sözleşmenin değiştirildiğine dair iddiası hukuki temelden yoksun kalacaktı.

Görüldüğü gibi, problemde toplamda dört adet hukuki mesele bulunuyor. Bu yılki takımımız dört kişiydi; iki kişi usulü, iki kişi esaslı aldı. En son bu meseleleri, herkese tek konu gelecek şekilde paylaştık ve işin en zor -ve açıkçası en sıkıcı- kısmı olan dilekçe yazma aşamasına geçtik.

Problem geldikten yaklaşık iki ay sonra, dava dilekçesinin teslim edilmesi gerekiyor. Bu memorandum, bibliyografya, kısaltmalar, kapak sayfası hariç en fazla 35 sayfa olabiliyor (Kulağa çok geldiğini biliyorum ama, teslimine bir saat kala 35 sayfaya nasıl sığdıracağız diye kara kara düşünüyorduk). Dilekçenin yazılması için problemdeki hukuki meselelerin saptanması gerekiyor; bu sorunlar saptandıktan sonra, uygulanacak CISG hükümleri hakkında kitaplar dolusu okuma yapılması gerekiyor. CISG dışında da, usule uygulanacak kuralların, özellikle tahkimi yönetecek kuralların araştırılması gerekiyor. Tüm bu öğrenme aşaması bittikten sonra, söz konusu hukuki sorunların, davacının tarafından çözümleri oluşturuluyor. Mesela, tişörtlerin vaktinde yetişmesi bu kadar önemliyken, alıcının sözleşmeyi değiştirme gibi bir niyetinin olamayacağı gibi. Ardından, yine davacının pozisyonunu destekleyecek mahkeme ve hakem kararları bulunması gerekiyor (yalan söylemeyeceğim, işin en zor kısmı emsal karar bulmak), ve dava dilekçesi tamamlanıyor.

Katılan bütün okullar dava dilekçelerini yolladıktan sonra, okullar rastgele eşleştiriliyor ve herkeşe başka bir okulun dava dilekçesi yollanıyor (bize bu yıl Hindistan'dan bir okulun yazdığı dilekçe geldi). Bu sefer, yollanan dava dilekçesine cevap dilekçesi ya-

zılması gerekiyor. Aynı prosedür bu kez davalının tarafından yürütülüyor. Cevap dilekçesinin tarihi daha kısa olsa da dava dilekçesine nazaran çok daha kolay, nitekim ilk araştırmalar sırasında iki tarafı da destekleyecek çözümler bulunmuş oluyor.

Cevap dilekçesinin teslimiyle birlikte, Moot Court'un eğlenceli kısmı başlıyor: Sözlü duruşma aşaması. Duruşmalar, her yıl Mart sonu, Nisan başı gibi Viyana'da gerçekleşiyor. Ancak hiç duruşmaya girmeden Viyana'ya katılmak çok zor olduğundan, Mart başından itibaren Belgrad'da, Madrid'de, Düsseldorf'ta, Paris'te ve daha pek çok şehirde pre-Moot düzenleniyor. Viyana'daki yarışmanın formatında düzenlenen pre-Moot'lara amacı, katılımcıların Viyana öncesi yarışmanın işleyişi hakkında fikir edinmeleri ve az da olsa heyecanlarını yenebilmeleri.

Her takım, genel elemelerde iki kez davacıyı ve iki kez davalıyı temsil ediyor. Esas kısmından bir kişi ile usul kısmından bir kişi olmak üzere, iki kişi bir duruşmaya çıkıyor. Bu iki kişinin toplamda 30 dakikalık süresi var ve bu süre genelde iki kişi arasında eşit bölüşülüyor (15 dakika esas, 15 dakika usul konuşuluyor). Önce, davalı usul kısmı hakkında konuşuyor. Konuşma esnasında hakemler istedikleri yerde soru sorabiliyor, ve işin en önemli kısmı da gelen sorulara heyecanlanmadan, doğru ve mantıklı cevaplar verebilmek. Davalının konuşması bittikten sonra, davacı usul hakkında konuşuyor. Ardından davalıya genelde 1-2 dakika süren bir çürütme ("rebuttal") yapması için süre veriliyor. Davacı da karşı çürütme ("surrebuttal") yaptıktan sonra önce davacı, sonra davalı aynı formatta esas hakkında konuşuyor. Konuşmalar bittikten sonra hakem heyeti konuşmalarla ilgili değerlendirmelerini sunuyor ve her bir konuşmacıyı 50 puan üzerinden puanlıyor (bu puanlar Moot bitene kadar açıklanmıyor).

Moot'a her yıl farklı ülkelerden ortalama 300 okul katılıyor. Her biri, dört gün boyunca genel elemelerde yarışıyor. Genel elemeler bittikten sonra, ilk 64'e kalan takımlar açıklanıyor. Bu takımlar yarıştıktan sonra ilk 32, ardından ilk 16, 8, 4, 2 belirleniyor ve son gün birincilik için yarışılıyor. Finalde kazanan takım, Moot'un birincisi oluyor (bu yıl City University of Hong Kong kazandı). Moot'ta verilen diğer ödüller ise, dava ve cevap dilekçeleri için ayrı ayrı verilen birincilik, ikincilik ve üçüncülük ödülleri ile "honourable mention"lar (dereceye giremese de, kayda değer başarı gösteren dilekçelere veriliyor). Bunların yanı sıra en iyi konuşmacılara bireysel olarak birincilik, ikincilik, üçüncülük ödülleri ile "honourable mention"lar veriliyor.

Ne yazık ki, Türkiye'den katılan hiçbir okul bugüne kadar ilk 64'e kalamadı; ancak Bilkent'ten ve Bilgi'den üçer kişi sözlü duruşmalardaki başarılarından ötürü "honourable mention" aldı. Benim yer aldığım bu yılki Moot'ta, Belgrad'da düzenlenen pre-Moot'ta 48 okul arasından 9. olsak da, maalesef Viyana'da herhangi bir ödül alamadık. Ancak bu tecrübeden çıkardığım ders, başarının sırrının çalışmak kadar pre-Moot'lara katılmak olduğuydu (konuştuğumuz tüm takımlar, en az üç pre-Moot'a katılmıştı).

Peki, neden Moot Court? Bireysel olarak söylemem gerekirse, Moot deneyimim kariyerimi nasıl sürdürmek istediğime dair bana fikir verdi. Tahkimle her zaman ilgiliydim, ancak Moot'a katıldıktan sonra, ileride yapmak istediğim işin de tahkim olduğuna karar verdim. Moot aynı zamanda topluluk önünde konuşmak konusunda beni çok geliştirdi. Her kelimeyi, hatta mimiğimi puanlayan üç kişi önünde heyecanlanmadan konuşmak, sordukları sorulara güler yüzle, sakince cevap vermek başta sözlü sınavlar ile iş mülakatları olmak üzere önceden beni korkutan pek çok ortamda kendime güvenmemi sağladı. Moot'un dilinin İngilizce olması, hukuk alanında İngilizce'yi oldukça geliştirdi. Viyana'daki tecrübem sayesinde günün birinde Polonya'ya veya Hindistan'a gidersem arayaabileceğim arkadaşlar edindim. Üniversitemi, fakültemi ve hocalarımı yurtdışında temsil ediyor olmanın gururunu yaşadım. Son olarak, yeni bir şehir gezdim. Ve hiç abartmadan söyleyebilirim ki, Moot Court'a katılmak, üniversite hayatım boyunca verdiğim en doğru karardı.

Pek çok kişi, son sene dersleri yetiştirememeye telaşından katılmak istemiyor. Herkes gezerken okulda sabahladığım günler olduğunu, Viyana'da olduğum süre boyunca kaçıracağım vizelerin mazeretine girdiğimi ve bunların beni zorladığını inkar etmeyeceğim. Ama bu zorluklar, karşılığında elde edilen tecrübenin yanında bir hiç kalıyor. Çok çalışmak gerekse de, Moot deneyimi buna değer. Bu konuda tavsiyem, özellikle 3. Sınıftaki arkadaşların katılması; son sene mezuniyet telaşı olmadan Moot yapmak çok daha keyifli olacaktır. Bunun yanı sıra İngilizce'nizin iyi olması da conditio sine qua non. Bu nedenle henüz 1. ve 2. sınıfta olan arkadaşlarıma İngilizce'lerini geliştirmelerini öneriyorum.

2013-2014 Willem C. Vis Moot'ta Bilkent'i temsil etmek ve öğrencilik hayatınızın en faydalı deneyimini yaşamak isterseniz, Eylül'de başvurmayı unutmayın. Bilgin Tiryakioğlu ve Aslı Gürbüz Usluel hocalarımızın koçluğunda önümüzdeki yıl belki de Bilkent'i ilk 64'e taşıyacak takımın üyesi olabilirsiniz!

T.C. Milano Başkonsolosluğu Yerel Personeli

Gözde Köktürk Lucchini

Şu anki mesleğiniz ve bize kendiniz hakkında kısa bir bilgi verebilir misiniz? Mesela, şu an istediğiniz yerde misiniz ve her şeyden önce hayallerimi gerçekleştirebildim diyebiliyor musunuz?

Mart 2012'den beri T.C. Milano Başkonsolosluğunda yerel personel olarak çalışmaktayım. Her tür İtalyanca belgenin hazırlanması, yazışmaların yapılması, vatandaşlar ile İtalyan makamlar arasında bağlantı kurulması, sözlü yazılı tercümelelerin yapılması noktasında Konsolosluğumuza destek olmuştum. Çocukluğumdan beri hayalim, baba mesleği olan hukuk okumak ve avukat olmaktı. Üniversiteye hazırlık döneminde aklımda olan Hukuk Fakültelerini gezdikten sonra Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Burslu Bölümünü tercihlerimde 1.sıraya yazmaya karar vermiştim ve kazandım, o gün zaten en büyük hayalim gerçekleşmişti. Daha sonra Prof.Dr. Erden Kuntalp Hoca'mızın Bürosunda stajımı yaptım, bir yandan Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Bölümünde yüksek lisansımı tamamladım. Daha sonra Avrupa Birliği Jean Monnet Bursiyeri olarak University of London Queen Mary School of Law'da

Dönemlik Hukuk Dergisi | Yıl:1 Sayı:1

Commercial Law masterı yaptım. Londra'nın akabinde İtalya'nın en büyük Avukatlık Bürolarından olan NCTM Studio Legale Associato Milano Ofisinde Turkish Desk'i oluşturmak üzere işe başladım. Geçen sene Mart ayında Konsolosluğumuz sınav açtı ve burada çalışmaya başladım.

Bilkent Üniversitesi'nin size ve vizyonunuza kattığı şeyler nelerdir?

Bilkent Üniversitesi'nin bana kattığı en önemli değer bilimsel araştırma yapma yeteneği. Hazırlık sınıfından beri okul projeleri ve ödevleri kapsamında yaptığım araştırmalar, yazdığım raporlar benim akademik anlamda gelişmemi sağladı ve yüksek lisans çalışmalarına çok katkı sağladı. Queen Mary Üniversitesi'ndeki yüksek lisansımı en yüksek derece olan "distinction" derecesi ile tamamladım, bunda Bilkent Üniversitesi'nin ve Hukuk Fakültesindeki saygıdeğer hocalarımın katkısı çok büyüktür.

Queen Mary Üniversitesi'nde dünyanın bir çok yerinden gelen binlerce öğrenci hayatlarında ilk defa online kütüphane sistemi veya "essay" yazma ile tanışırken, biz Bilkent'in daha ilk yıllarında bunları öğreniyoruz. Farklılıklara saygı duyma ve farkını yaratma Bilkent Üniversitesi'nde hep öne çıkarılan ve ödüllendirilen değerler, bugün geldiğim noktadan geriye baktığımda üniversitemin bana kattığı artıları daha iyi anlıyorum. Ben yurt dışında yaşıyor olmama rağmen çocuğumun Bilkent Üniversitesi'nde okuma şansının olmasını çok isterim, hem fiziksel koşulları hem akademik kadrosu hem de bilimsel dünyaya katkıları bakımından çok saygı ve çok önemli bir üniversite.

Yurtdışında avukatlığın zorlukları ya da Türkiye'den farkları nelerdir?

Avukatlık ülkesel bir meslek, mezun olduğunuz ülkede "avukat" olma titrini haiz oluyorsunuz. Avrupa genelinde, Amerika'da olduğu gibi baro sınavını geçip avukat olmanız mümkün olmuyor. Yeniden hukuk fakültesi okuyup, kendi vatandaşlarının dahi en az 2 sene staj dönemi akabinde zorlukla geçebildiği baro sınavına girmek durumundasınız. Türk vatandaşları açısından en büyük zorluk burada başlıyor. Tabii ki burada dil problemi de çok baskın oluyor, anadilinde sınavı yapan insanlarla yarışyorsunuz. Ben yaklaşık 3 senedir İtalya'da yaşıyorum, İtalyancayı çok iyi derecede bilmeme rağmen yeniden hukuk fakültesinde okuyup baro sınavına girmek için daha uzun yılları Dönemlik Hukuk Dergisi | Yıl:1 Sayı:1

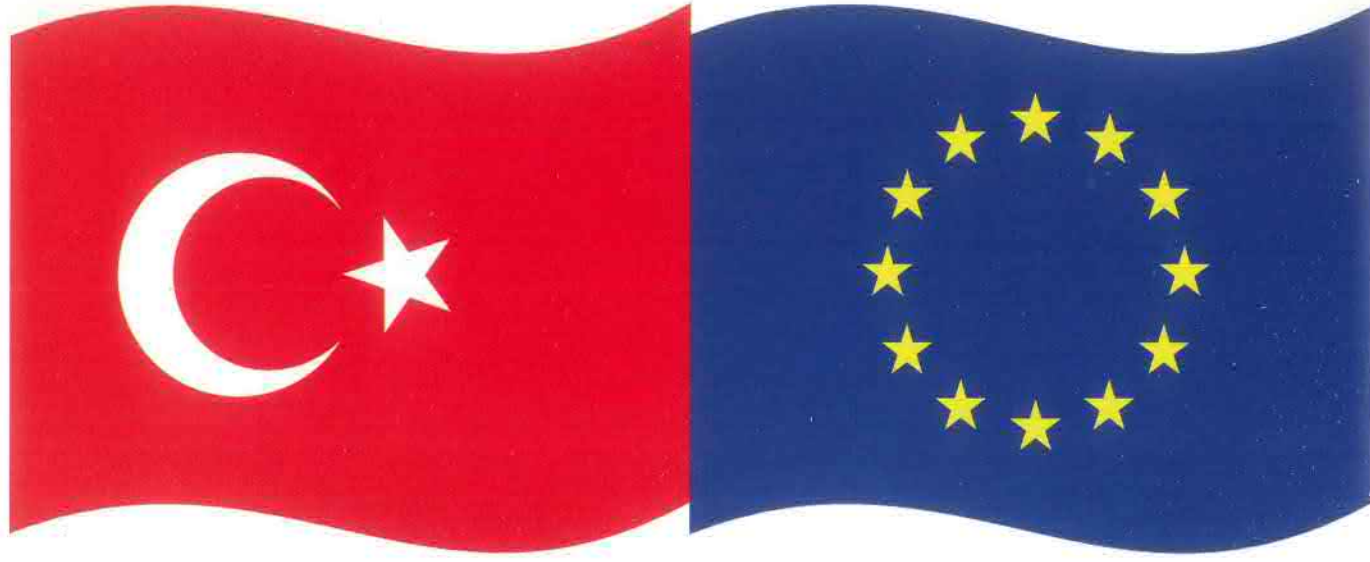
mın olduğunu düşünüyorum. Onun dışında meslek içindeki zorluklara ya da farklılıklara avukat olan eşim sayesinde şahsen tanık olabiliyorum. Öncelikle Türkiye'deki avukatlara göre daha az stres altında, daha az saatlerini işte geçirerek ve daha fazla tatil yapma şansına sahip olarak geçiriyorlar. Konsolosluk olarak vatandaşlarımızın takip ettiğimiz davaları var, gözümün çarpan ilk şey ceza davasında savcı ve taraf avukatlarının aynı seviyede, hakimin ise kürsü üzerinde sadece 10cm yukarıda oturması idi, ayrıca davacı ve davalı avukatı kendi müvekkilleriyle yan yana oturabiliyorlar. Türkiye'nin de en kısa zamanda bu medeniyet seviyesine ulaşmasını diliyorum.

Yurtdışında avukatlık yapmak isteyenlere tavsiyeleriniz neler olacaktır?

Daha önce biraz değindiğim gibi, Amerika'da baro sınavını geçen arkadaşlarım oldu. Orada yüksek lisans yaptıktan sonra yeniden hukuk fakültesi okumadan baro sınavını geçtiler, bir başka ifadeyle Amerika'da (sınava girdikleri eyalette) avukatlık yapma şansını haizler şuan. Sizler de bu yolu deneyebilirsiniz. İngiltere'de ise durum farklı, yaklaşık 3 sene süren oldukça zor bir kursu tamamlamak gerekiyor, sonrasında tabii ki baro sınavı gündeme geliyor. Yurt dışında Hukuk okumak ve mesleği icra etmek Türkiye'ye kıyasla zor, bunlara hazır olup bilerek bu yola girmek gerekiyor diyebilirim.

İtalya'ya gitmek isteyenler için başvuru süreci (baroya kayıt, vs) gibi konular hakkında bilgi verebilir misiniz?

İtalya'da İtalyanca dil seviyenizin en az B2 olması gerekiyor, daha sonra 5 senelik Hukuk Fakültesi, ardından 2 senelik staj ve yazılı ve sözlü baro sınavını geçmek gerekiyor. Ayrıca burada avukatlar yıl içinde kurslara katılmaya zorunlu tutuluyorlar. Katıldıkları kurslardan puan topluyorlar, her yıl belli bir puanı toplayamayan avukat disiplin cezası alıyor. Milano açısından baktığımızda en büyük problem «avukat enflasyonu», şöyle ki Milano'daki avukat sayısı Fransa'daki toplam avukat sayısından daha fazla. O nedenle bana buraya geldiğim ilk günden beri hukuk okumam tavsiye edilmedi; onun yerine Türk Hukuku üzerine danışmanlık yapmak Türkiye'nin yabancılar açısından cazip bir ülke haline geldiği bu son yıllarda bizler açısından daha avantajlı duruyor.

JEAN MONNET BURS PROGRAMI

Merve ÖNER

Üniversiteye girdiğimizde iyimser bir düşünceyle en büyük zorluğu atlattığımızı ve okulun ardından hayallerimizdeki işin hazır bir biçimde bizi bekleyeceğini zannettik. Eh, mesleğimiz elimizde sayılırdı ne de olsa. Fakat tabii ki daha birinci sınıftan itibaren "Okul bitince ne olacak? CV'm yeterli mi? Master mı yapmalıyım? Yurt dışına gitmek istiyorum ama..." gibi sorunlar herkesin kafasını kurcalamaya başladı. Kariyer hayallerimizin suya düşmemesi ve çabalarımızın boşa çıkmaması için ise biz üniversiteliler için planlanmış yüzlerce program ve burs imkanı mevcut. Bunlar arasında en tanınanlardan biri de Jean Monnet Burs Programı.

Peki, nedir bu Jean Monnet Burs Programı?

Jean Monnet Burs Programı ismini aldığı Jean Monnet'nin Avrupa'yı birleştirme, küresel modernleşme ve ekonomik kalkınma planları doğrultusunda, 1989 yılında Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Komisyonu arasında imzalanan bir anlaşma çerçevesinde başlamış, Avrupa Birliği tarafından finanse edilmekte ve Avrupa Birliği Genel Sekreterliği tarafından sadece Türkiye'de uygulanmakta olan bir burs programı. Bu sene 24. Senesini kutlayan programdan son akademik yıl (2010 - 2011) itibariyle toplamda yaklaşık 1400 kişinin faydalandığı biliniyor. Hâlihazırda bulunan en prestijli ve köklü burs programlarından biri olarak görülen Jean Monnet'nin basit anlamdaki amacı ise, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci çerçevesinde, Avrupa Birliği alanında uzmanlaşmış personel yetiştirmek olarak tanımlanmakta. Dolayısıyla kapsamına da diğer lisansüstü programlarından farklı

olarak yalnızca belirtilen Avrupa Birliği müktesebatına uygun başlıklar giriyor. Bu başlıklardan birkaçı, Malların Serbest Dolaşımı, İşçilerin Serbest Dolaşımı, Şirketler Hukuku, Fikri Mülkiyet Hukuku, Rekabet Politikası, Mali Hizmetler, Bilgi Toplumu ve Medya, Yargı ve Temel Haklar, Adalet, Özgürlük ve Güvenlik.

Ekonomik kapsamına gelecek olursak rahatlıkla söyleyebiliriz ki, Jean Monnet'nin en büyük özelliği, bilinen en kapsamlı burs programı olması. Verilen burs, hak kazanan kişilerin yalnızca okul masraflarını karşılamakla kalmayıp; yaşam giderlerini, seyahat masraflarını, kitap ödeneğini, tez ödeneğini, vize ücretini, sağlık harcamalarını, Eurozone üyesi olmayan ülkeler için kur farkı ödeneğini, yeme-içme masraflarını, kalma masraflarını ve hatta fotokopi masraflarını dahi kapsamakta.

Başvuru koşulları

Her yıl 100 kişi olmak üzere günümüze kadar yaklaşık 1400 kişiyi burslandırmış olan program, önümüzdeki yıl bu sayıyı 120'ye çıkarmayı planlıyor. Bu şanslı 120 kişinin arasına girmek için ise bilinmesi gereken önemli noktalar mevcut.

Jean Monnet Burs Programı'na yalnızca Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları başvurabiliyor, ayrıca lisansüstü eğitim ve araştırmayı kapsadığı için üniversite 1, 2 ve 3. Sınıf öğrencilerine açık değil, fakat hedef kitlesi yalnızca üniversite son sınıf öğrencileri de değil bu programın. Bursiyerler arasında en az 4 yıllık lisans derecesine sahip olmak şartıyla kamu sektörü çalışanları %60'lık, özel sektör çalışanları ve sivil toplum kuruluşu üyeleri %10'luk, üniversitelerde akademik

veya idari personel olarak çalışanlar ile lisans düzeyinde okuyan son sınıf veya lisansüstü öğrencileri ise %30'luk bir orana sahip. Bu burstan yararlanmak isteyenlerin lisans süresince 4.00 üzerinden en az 2.50, 100 üzerinden en az 65 not ortalamasına sahip olmaları gerekiyor. Not ortalamasını tutturuyorlarsa yapmaları gereken ilk iş, Avrupa Birliği üyesi olan ülkelerden herhangi birinde bulunan bir üniversitenin 3 aydan başlayarak 1 yıla kadar olan herhangi bir lisansüstü eğitim ya da araştırma programına katılma hakkı kazanmak. 12 aydan uzun bir program için, geri kalan sürenin masrafları bursiyer tarafından karşılanırsa bile, burs verilmemekte, dolayısıyla başvurulan programa dikkat edilmesi gerekiyor. Kazanılan bursun ertelenmesi veya uzatılması ise ne yazık ki mümkün değil.

Herhangi bir üniversitenin lisansüstü eğitim ya da araştırma programına katılma hakkının kazanılmasının ardından adayların kendilerinden beklenen belgeleri tam ve eksiksiz bir biçimde sunmaları bekleniyor (Bu belgeler ile ilgili ayrıntılı bilgiye internet sitesinden ulaşılabilir). Adayların başvuru yaptıkları yabancı dilde gerekli yeterlilik puanlarına sahip olmaları ve burs duyurusunda belirtilen tarihe kadar geçerliliği olan ilgili sınav sonuç belgesini sunmaları gerekmektedir. Yeterlilik puanları ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- **İngilizce** à **TOEFL**: en az 570 (PBT) veya 230 (CBT) veya 89 (IBT) - **IELTS**: en az 6.5 / 9.0
- **Fransızca** à **DELFB2** - Eylül 2005'den sonra alınan **DALF C1** veya **C2** - Eylül 2005'den önce alınan Genel **DALF** - TCF, TCF Quebec, TCF RI, TCF DAP (2 yıl geçerli) en az 400 - **TEF** en az 541 (1 yıl geçerli) - **CLES** Level 2 veya 3 - **BULATS** en az 60 - **Alliance Française** DL, DSLCF veya DHEF - **DCL** Level 4 veya 5 - **DFP** en az B2 - **TIF** en az 785 - **Diplome Universitaire** DEF, DAEF, DSEF, DUEF&CPLF en az B2 - **Baccalaureat** - İstanbul : Lycées Pierre Loti, Notre Dame de Sion, Saint Michel, Saint Benoît, Saint Joseph, Sainte Pulchérie, Galatasaray Lisesi - **Ankara** : Lycées Charles de Gaulle, Tevfik Fikret - **İzmir** : Lycées Tevfik Fikret, Saint Joseph
- **Almanca** à **Goethe Zertifikat** en az C1 - **TestDaF** 4 veya 5 - **Sprachdiplom** Zweite Stufe (DSD II) - **Abitur**
- **İspanyolca** à **DELE** Intermedio veya Superior düzeyinde
- **İtalyanca** à **Ş CELI** en az 3 (Università per Stranieri of Perugia) - **CILS** en az 2 (Università per Stranieri of Siena) - **Int IT & IT** en az B2 (Università degli Studi di Roma Tre) - **PLIDA** en az B2 (Dante Alighieri)

Fakat bu listede bulunmayan Avrupa Birliği resmi dillerinden de yeterlilik belgesi sunulduğu sürece başvuru kabul edilmekte.

Jean Monnet Burs Programı'nın kabul süreci 3 süreçten oluşuyor. Öncelikle adayların belgelerinin eksiksiz olup olmadığının kontrol edildiği bir ön eleme süreci; ardından ön elemeyi geçen adaylar için AB ve burs kapsamına giren çalışma alanlarına ilişkin kompozisyon sorusu barındıran yazılı sınav; son olarak da yine aynı konuları kapsayan sözlü sınav. Başarılı olabilmek için yazılı ve sözlü sınavlardan 100 üzerinden en az 60 puan almak gerekiyor. Bu üç aşamayı da geçenler Jean Monnet Burs Programı'ndan yararlanmaya hak kazanıyor.

Peki bursiyerlerden ne bekleniyor?

Bütün aşamaları geçtiniz ve bu prestijli programa katılma hakkı kazandınız. Yükümlülüğünüz burada sona mı erdi? Hayır. Jean Monnet bursiyerleri geleceğe yönelik, Avrupa Birliği alanında uzmanlaşmış kalifiye personel yetiştirme amacı taşıyan Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından takip ediliyor ve durumları sıkı bir şekilde izleniyor. Öncelikle bursiyerlerin periyodik olarak teslim etmeleri gereken raporlar mevcut (program süresince eğitim programının başlamasını takip eden 1 ay içerisinde ön rapor, her 4 ay sonunda ara rapor ve son olarak her 4 ay sonunda danışman raporu). Adayların bu raporları Avrupa Birliği Bakanlığı'na iletmeleri bekleniyor.

Dersler konusunda da bursiyerlerin yükümlülükleri bulunuyor: Koşul olarak belirlenmiş dersleri almaları, program süresince devamsızlık yapmama, üniversite disiplin kurallarına uymaları, program başarı ile tamamlamaları ve program süresince eğitim görülen AB ülkesinden 4 haftadan uzun süre ayrılmamaları şart koşulmuş.

Program bitiminde de bursiyerlerin sorumluluğu bitmiyor. Ödeme Talebi, final raporu, transkript fotokopisi, mezuniyet belgesi yahut diploma fotokopisi, tezinin basılı bir kopyası, okul ücretinin tam tutarının ödendiğini belgeleyen makbuz fotokopisi, pasaport sayfalarının fotokopisi gibi belgeleri Avrupa Birliği Bakanlığı'na sunmaları gerekiyor.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde yapılmış etkili projelerden biri olan, en kapsamlı burs ünvanına sahip Jean Monnet Burs Programı'nın; kamu kuruluşları, yerel yönetimler, özel sektör kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları gibi farklı alanlarda çalışan ve Avrupa Birliği alanında uzmanlaşmak isteyen herkes için çok uygun olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Başvurmayı düşünenleri ayrıntılı bilgi için www.jeanmonnet.org.tr adresini ziyaret etmeye davet ediyoruz.

Dünya Ticaret Örgütü Hukuk Müşaviri Müslüm Yılmaz, LL.M. ile Röportaj

Bize biraz kendinizden bahsedebilir misiniz?

1970 Ankara doğumluyum. 1988'de Işıklar Askeri Lisesi'ni, 1992'de Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdim. Mezuniyetten sonra Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğü'nde (şimdiki Ekonomi Bakanlığı) Uzman Yardımcısı olarak çalışmaya başladım. 1996 yılında uzman oldum.

New Orleans, Louisiana'da, devlet bursuyla LLM yaptığınızı öğrendik. Amerika'da yaşamak, Türkiye'dekinden başka bir sistem ile hukuk öğrenmek nasıl bir deneyimdi?

Devlet memuriyetine Fransızca diliyle girmiştim. Ancak devletin yurt dışında yüksek lisans için burs verdiğini öğrenince süratle İngilizce öğrendim ve bu burstan yararlanarak 1996-1998 arasında Tulane Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde hukuk yüksek lisansı (LL.M) yaptım. Common law sistemi içerisinde yüksek lisans yapmak bugünkü dünyada hukuk mesleğini -bilhassa avukat veya akedemisyen olarak- icra edecek meslektaşlarımız için çok faydalıdır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu Civil Law sisteminden çok farklı ilkelere dayanan ve farklı dinamikleri olan Common Law sistemi uluslararası hukuk uygulamasında önemli bir role sahip.

Dönemlik Hukuk Dergisi | Yıl:1 Sayı:1

RÖPORTAJ

Bu bakımdan, imkanı olan veya burs bulabilecek durumda olan bir hukukçunun Amerika'da LL.M yapmasını kesinlikle tavsiye ederim. Mesleki faydasının yanı sıra, böyle bir eğitim Amerika'yı tanıma imkanı vermesi ve değişik ülkelerden hukukçularla tanışmak ve onlarla bilgi ve tecrübe alışverişinde bulunmak bakımından da önemlidir.

Tulane'deki eğitimim esnasında yaşadığım komik bir anıyı da paylaşmak isterim: Akademik yıl başlamadan bir iki hafta önce yabancı LL.M öğrencilerini bir oryantasyon kursuna aldılar. Bu oryantasyonun ilk ders saatinin başında sözleşmeler hukukunu anlatan Hoca beni adımla anons etti ve bana o gün işleyeceği konuyla ilgili bir soru sordu. Ben Hocanın bu yaptığına çok şaşırdım zira Türkiye'deki hukuk eğitiminde (en azından benim dönemimde) bırakın hocanın size ders esnasında soru sormasını, derse girme zorunluluğu bile yoktu. Ayağa kalktım ve Hocaya anlamsız anlamsız baktım; durumu kavrayamadığımı gören Hoca o ders için hazırlık yapıp yapmadığımı sordu, ben hayır deyince de çok şaşırdı. Bu olaydan sonra anlaşıldı ki daha okul başlamadan ilk ders için yapılacak okuma okulda ilan edilmiş ve öğrenciler derse hazırlıklı gelmiş. Ben o dersten sonra hiç bir derse hazırlıksız gitmedim. LL.M programımı dereceleyle bitirdim. Ayrıca programımın bitiminden sonra girdiğim New York Barosu sınavını da geçtim ve Türkiye'ye döndüm.

Dünya Ticaret Örgütü'ndeki pozisyonunuzdan bahsedebilir misiniz?

Amerika'dan döndükten sonra dört yıllık mecburi hizmetim olan Dış Ticaret Müsteşarlığı'nda çalışmaya başladım. Döner dönmez Ankara Hukuk Fakültesi'nde Ticaret Hukuku doktorasına da başladım. Amacım mecburi hizmeti ve doktorayı bitirdikten sonra memuriyetten ayrılıp serbest avukatlık ve yarı zamanlı olarak akademisyenlik yapmaktı. Yurt dışında çalışmak gibi bir hevesim hiç olmadı. New York barosu sınavına dahi yurt dışında iş aramak için değil de gelecekte Türkiye'de serbest çalışırken bana faydası olabileceği düşüncesiyle girmiştim. Ama kader ağlarını örüyordu... Bir ar-

Dönemlik Hukuk Dergisi | Yıl:1 Sayı:1

kadaşımın ısrarı üzerine Dünya Ticaret Örgütü Sekreteryası'nda açılan bir hukukçu pozisyonuna başvurduğum. Yüzlerce başvurunun olduğu süreçte beni de kısa listeye alıp mülakata çağırdılar. Hayatımın en rahat mülakatydı zira geçmek yönünde büyük bir hırsım yoktu; Türkiye'de devam eden kariyerimden çok memnun ve gelecekte de çok umutluydum. Yapılan yazılı ve sözlü sınavı geçtim ve Kasım 2001'de eşyaları kamyonu yükleyip Cenevre'nin yolunu tuttuk. Doktora tezimi Cenevre'deyken yazdım ve 2005 yılında savunmasını yaptım.

DTÖ uluslararası ticaretin tabii olacağı kuralları tespit eden ve bu kuralların yürütülmesinden doğan hukuki uyumsuzlukları çözüme bağlayan, Dünya Bankası ve İMF'le birlikte, uluslararası ekonomik düzenin yönetiminde önemli rol oynayan bir uluslararası örgüttür. Örgütün sekreteryasında hukukla ilgili üç bölüm vardır: benim çalıştığım Kurallar Bölümü ve Hukuk Müşavirliği, DTÖ'de görülen devletlerarası davaları ilk derece mahkemesi olarak karara bağlayan panellerde raportörlük yapan hukukçuların çalıştığı bölümlerdir. Bu kararları temyizden inceleyip son karara bağlayan Temyiz Organı'nın raportörleri ise Temyiz Organı sekreteryasında çalışır. Bu üç bölümde çalışan hukukçuların hemen hemen tamamı benim de ünvanım olan Hukuk Müşaviri (Counsellor) ünvanıyla çalışırlar. Bir DTÖ panelinin raportörlüğünü yapmak bir hukukçu için çok zor ama bir o kadar da prestijli bir iştir. Raportörler, ortalama 10 ay süren dava süresince panelin üyesi olan üç hakime her iki duruşmadan önce ayrıntılı raporlar hazırlamak ve dava sonunda verilen kararı da kaleme almakla yükümlüdür. DTÖ panel kararları dava konusu iddiaları çok ayrıntılı olarak ele alan, oldukça uzun metinlerdir ve DTÖ içtihadının önemli unsurlarını oluştururlar. Ben şu anda onuncu davam üzerinde çalışıyorum (DS440-China Autos (US)).

Davalar dışında yaptığım işler arasında DTÖ hukuku konusunda eğitim vermek ve DTÖ'nün bazı komite veya gruplarının sekreterliğini yapmak da yer alıyor. Eğitim faaliyetlerinde İngilizceye ilave olarak Fransızca'yı da kullanmam gerekebiliyor.

Cenevre'ye taşınma kararınız siz ve aileniz için zor olmadı mı?

Ben DTÖ'deki sınava girmeden önce, o dönem Adalet Bakanlığı'nda tetkik hakimi olarak çalışan eşimin fikrini aldım çünkü Cenevre'ye gitmemiz onun kariyerini sekteye uğratacaktı. Onun onayı üzerine başvurumu yaptım. Ben sınavı geçince o ücretsiz izin aldı ve o gün yedi yaşında olan oğlumuzla birlikte Cenevre'ye geldik. Amacımız beş yıl kadar durup dönmektir. Bunun öncelikle oğlumuzun eğitime ve sonra da benim kariyerime çok yararı olacağını düşünmüştük. İngilizce bilen eşim de burada ikinci bir yabancı dil öğrenecekti. Ancak zaman bizi yanılttı ve biz Cenevre'den geriye bir türlü dönemedik. Ücretsiz izni bittikten sonra görevinden istifa etmek zorunda kalan eşim büyük bir ciddiyetle Fransızca öğrendi, hatta abartıp Cenevre Üniversitesi'nin Fransız Dili ve Kültürü bölümünü bitirdi. Oğlumun yaşı küçük olduğu için Fransızca'yı kısa sürede öğrendi ve buradaki eğitim sistemine adapte oldu. 2004 yılında ikinci oğlumuz oldu. O şimdi ilkokulda. Büyük oğlum seneye liseyi bitiriyor ve Cenevre Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne gitmeyi planlıyor. Geçen on iki yıla baktığımda ailevi bakımdan gördüğüm şudur: Burada olmak çocuklarımızı çok sağlıklı bir ortamda yetiştirmek ve iyi okullarda okutmak imkanını verdi bize. Ben ise DTÖ'nün çok önemli bölümlerinden birinde ciddi bir mesleki tecrübe edindim. Ancak bütün bunlar eşimin özveriyle oldu. Onun kariyerini uzun bir duraklama dönemine sokmuş olduk. Bu beni üzen bir durumdur. Bu gibi durumlarda ne yazık ki genelde kadınlarımız daha çok özveride bulunmak zorunda kalıyorlar.

DTÖ'de çalışmanın yanı sıra akademik çalışmalar da yapıyorsunuz, geçenlerde bir kitabınız yayınlandı. Bize bu çalışmalarınızdan da bahsedebilir misiniz?

Ben çalışma hayatına başladığım andan itibaren her zaman işimin yanında bazı mesleki çalışmalar yaptım ve bunun çok yararını gördüm. Bilkentli meslektaşlarıma da bunu öneririm. Türk toplumu kit kaynaklarıyla Ankara Hukuk Fakültesi'ni kurmamış olsa benimle bu mülakat yapılmazdı, Bilkent Hukuk Fakültesini kurmamış olsa sizler bu mülakatı okuyor olmazdınız. Elbette bizler kişisel başarılarımızla bu okullarda okuyor ve mesleğimizi icra ediyoruz. Ancak, Türk hukukçularının Türkiye'nin şartlarını dikkate alan bir sosyal bilinç içinde olmaları ve kendilerini hiç durmadan geliştirmeleri gerektiğine inanıyorum. Bunu da böyle mülakatlarda böyle cevaplar vermek gerekir diye değil yüreğimden böyle hissettiğim için söylüyorum.

Ben bu hislerle zaman buldukça işimin yanı sıra akademik çalışmalar yapıyorum. Türkiye'de pek bilinmeyen DTÖ hukuku, bilhassa da kendi uzmanlık alanım olan ticari savunma araçları hukuku (anti-damping, sübvansiyonlar ve telafi edici tedbirler ve ithalatta korunma önlemleri) alanlarında çalışmalar yapıyorum. Şimdiye kadar bazı kitap bölümleri ve makaleler yayınladım. En son Cambridge University Press'in prestijli International Trade and Economic Law serisinde Domestic Judicial Review of Trade Remedies: Experiences of the Most Active WTO Members kitabımız yayınlandı. Ben kitabın editörü ve Türkiye bölümünün yazarıyım. Kita-

Uluslararası kuruluşlarda hukukçu olarak çalışmak çok önemlidir ve böyle bir hedefi olan genç hukukçulara bunun gereğini yapmalarını kesinlikle öneriyorum. Belirtmek isterim ki hukuk mesleği söz konusu olduğunda en önde gelen kuruluşlardan birisi DTÖ'dür ve bu nedenle DTÖ'de açılan hukukçu pozisyonlarını takip etmekte ve uygun olanlarına başvurmakta fayda vardır.

bin ülke bölümlerini kendi ülkelerinin önde gelen hukukçuları yazdı. Bunlar arasında Avustralya Yüksek Mahkemesi üyesi Stephen Gageler'ı bilhassa anmak isterim. Böyle seçkin hukukçuların benim editörlüğünü yaptığım bir kitapta bölüm yazmış olmaları benim için önemli bir gurur kaynağıdır.

Ayrıca hali hazırda Université Paris I Pantéon-Sorbonne'da 'Türk hukukunda anti-damping' konulu bir doktora çalışması yapıyorum ve bunu 2014 yılı içerisinde bitirmeyi planlıyorum.

Son olarak, uluslararası bir örgütte kariyer yapmak isteyen hukuk öğrencilerine ne gibi tavsiyelerde bulunursunuz?

Uluslararası kuruluşlarda hukukçu olarak çalışmak çok önemlidir ve böyle bir hedefi olan genç hukukçulara bunun gereğini yapmalarını kesinlikle öneriyorum. Belirtmek isterim ki hukuk mesleği söz konusu olduğunda en önde gelen kuruluşlardan birisi DTÖ'dür ve bu nedenle DTÖ'de açılan hukukçu pozisyonlarını takip etmekte ve uygun olanlarına başvurmakta fayda vardır.

Uluslararası kuruluşlarda çalışmaya aday hukukçuların şu iki konuya dikkat etmeleri gerekir: yabancı dil ve hukuk bilgi ve becerisi. Yabancı dil Türkiye'den uluslararası kuruluşlara girişte en önemli engel olarak ortaya çıkıyor. Hukuk mesleği söz konusu olunca yabancı dil daha da önem kazanıyor. Önce şunu tespit edelim: Bir yabancı dilimiz varsa o mutlaka İngilizce olacak. İngilizcenin hakkını vereceğiz. Bir mühendis veya tıp doktorundan farklı olarak, hukukçu, mesleğini dille icra eden insandır. Yani hukuk mesleği bir hukuki meselenin yazılı ve sözlü olarak tartışılmasını, bu çerçevede hem başkalarının görüşlerini anlamayı hem de kendi görüşlerimizi etkili bir şekilde anlatabilmeyi gerektirir. Bu nedenle İngilizceye hem gramer hem de kelime bilgisi bakımından iyi hakim olmak gereklidir. Unutmazalım ki yabancı dil bize yabancı olan bir şeydir ve bu nedenle sürekli ilgi ister. İngilizcemizi koruyabilmek için ona hak ettiği ilgiyi göstermeliyiz.

İkinci yabancı dil olacaksa ezberle Fransızca veya Almanca'nın üzerine atlamamalı, bu ikinci dili ne amaçla öğrendiğimizi kendimize sormalıyız. Türkiye'nin dış ticaretinin, yatırım ve turizm ilişkilerinin ne yönde geliştiğine bakıp ikinci dili ona göre kararlaştırmak daha yerinde olacaktır. Bu anlamda ben Arapça, Farsça, Rusça, Çince gibi dillerin önemlerini giderek arttıracaklarını düşünüyorum. Ben de zamanım uygun olursa Arapça öğrenmeyi planlıyorum.

Hukuk bilgi ve becerisi ise hangi kurumda ve hangi düzeyde bir işe başvurduğunuza bağlı olarak değişecektir. Örneğin DTÖ'de son dönemlerde hiç iş tecrübesi olmayan hukukçulara yönelik pozisyonlar açılıyor. Türkiye'den başvuracak genç hukuk mezunları bu pozisyonları değerlendirebilir. Bu pozisyonlarda DTÖ hukukuyla ilgili esasa ilişkin bilgi çok aranmamakta, daha ziyade adayların hukuki analiz ve yazma yeteneklerini ölçen sorulara yer verilmektedir. Ancak, bir hukuk firmasına iş başvurusu yaparken o firmanın çalışma alanına giren hukuki konularda tecrübeli olmak mutlaka önemli olacaktır.

Son olarak, yurt dışında çalışmanın bir tek kariyerle ilgili olmadığını, bunun aile hayatımız üzerindeki muhtemel etkilerini de dikkate almak gerektiğini belirtmekte fayda var. Ben yurt dışında çalışmayı bir amaç olarak değil, Türkiye'de kendini iyi yetiştirmiş bir hukukçunun uluslararası tecrübe edinmek için kullandığı bir olanak olarak görüyorum. Ancak yurt dışında çalışan hukukçu bunu niye yaptığını, hayatın bu aşamasını kendi kariyer planının neresine koyduğunu iyi hesaplamalıdır. Aksi halde bir sabah uyandıığınızda kendinize varoluşla ilgili sorular sorabilir ve uluslararası tecrübe edineyim derken duygusal sorunlar yaşayabilirsiniz. Neticede yurt dışı yurtdışı dışında bir yerdir ve bu nedenle önemli birtakım sosyal maliyetleri vardır. Güneş eksikliği, pek tenha caddeler, pek disiplinli ve ciddi insanlarla vakit geçirmek bu maliyet kalemlerinden yalnızca birkaçıdır. Daha yolun başında, bunların hepsini bilmekte ve hesaba katmakta fayda vardır.

DR. ASLI BAYATA CANYAŞ* İLE RÖPORTAJ YURTDIŞI YÜKSEK LİSANSI VE LL.M.

Röportaj: İpek Okyar & İrem Kapar

Yüksek Lisansınızı yurtdışında yapmak size neler kattı? Neden yurtdışı? Türkiye'de yapılan bir yüksek lisans sizce yetersiz mi kalıyor?

Yüksek lisansımı, Hollanda'da Rotterdam Üniversitesinde "Business and Trade Law- İşletme ve Ticaret Hukuku" alanında yaptım. Hem akademik açıdan hem de yaşam deneyimi anlamında bana önemli bir perspektif katmış olduğunu düşünüyorum. Dünyanın çok farklı ülkelerinden gelmiş arkadaşlarımla birlikte, alanında son derece deneyimli ve yetkin hocalardan, "uluslararası" nitelikli bir eğitim almış oldum. Yurtdışında yüksek lisansın biraz da kişisel bir tercih olduğunu düşünüyorum. Türkiye'de, özellikle köklü üniversitelerde, yüksek lisansın yetersiz kalması gibi bir durum söz konusu değil bence. Kaldı ki yüksek lisansın belki de en önemli aşaması olan tez aşaması yazarın motivasyonu, çalışma disiplini ve araştırma gücüne dayalı ve esas itibarıyla kendi başına çalışma-

yı gerektiren bir aşama. Dolayısıyla yol gösteren bir tez danışmanı ve kaynak erişimi mümkün kılındıktan sonra, gerisi kişisel çabaya kalmış; o çabanın gösterilmesi açısından yurtdışında ya da içinde çalışma yürütüyor olmanız önem taşıyor diye düşünüyorum.

Yüksek Lisans hukuk eğitiminin bir devamı niteliğinde mi? Bir parçası mı yoksa tamamlayıcısı mı?

Yüksek Lisansız bir hukuk eğitimi sizce eksik mi?

Olmazsa olmaz bir unsur olduğunu düşünmüyorum. Yüksek lisans, belli bir konuda biraz daha derin ve teorik bir çalışma içine girmek isteyen ve bu amaçla bir eser ortaya çıkarmak isteyenlerce tercih edilebilir bence. Benim hayalim akademisyen olmak olduğu için ilk adım olarak yüksek lisans ile başladım. Ama hukuk uygulamasında yer almak isteyenler için bir tamamlayıcı niteliğinde olabilir. Bununla birlikte artık uygulamada yer alanlarca da yoğun bir şekilde talep-

te bulunulduğunu gözlemliyorum; dolayısıyla rekabet düşünüldüğünde önemli bir avantaj olarak değerlendirilebilir.

Yüksek Lisans yapmak üzere seçilen ülkelerin yüksek lisans yapılan alana göre belirlenmesi ne kadar gerekli? Neden o ülkeyi seçtiniz?

Hollanda'yı, İngilizce eğitim verdiği için, Erasmus Üniversitesi'nin önerdiği programı tercihlerimle örtüşür bulduğum için tercih ettim; bir de çalışmamı finanse eden burs programı çerçevesinde bir AB üye ülkesini seçmek zorundaydım.

Yüksek Lisans alanınızı neye göre belirlememiz gerekir?

Bu da tamamen kariyer planları ile bağlantılı kişisel bir tercih. İlgi alanı, çalışmaktan zevk alınan konular yüksek lisans konusu ile paralel olmalı diye düşünüyorum.

Tezinizi ne üstüne yazdınız? Tez konunuzu seçerken ve teziniz üstüne çalışırken nelerden faydalandınız?

Rekabet hukuku ve telekomünikasyon hukukunu birleştiren bir konuydu. Tez danışmanım, çok yol gösterdi en başta ve Erasmus Üniversitesi Kütüphanesinin sunduğu araştırma olanakları; veri tabanları, kitaplar, akademik dergiler çok faydalı oldu.

Yüksek lisansınız kaç yıl sürdü? İki farklı yüksek lisans yapmayı düşündünüz mü?

Bir yıl sürdü. İki farklı yüksek lisans düşünmedim; doktora çalışması ile devam ettim.

Burs imkânınız oldu mu? Eğitiminizi nasıl finanse ettiniz?

Avrupa Birliği Jean Monnet Bursu ile eğitimimi sürdürdüm. Son derece kapsamlı bir burstu. Okul eğitim ücretini, yol parasını, aylık ödeneği, ek kitap ödeneğini ve eğitim gezisi masraflarını ayrı ayrı karşılıyordu.

Yüksek Lisansınızı yaparken ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

İlk hafta bir adaptasyon süreci yaşadım tabii ama daha sonra alışınca, disiplinli bir çalışma süreci ile birlikte üstesinden geldim. Vize ve oturma izni süreci ise oldukça problemlili ve uzun oldu.

Gittiğiniz ülkeyi ve üniversiteyi ne açıdan tavsiye edersiniz?

Hollanda, pek çok alan açısından görülmeye değer bir ülke oluşu, ulaşım ağının gelişmiş olması, İngilizce eğitim vermesi, uluslararası nitelikli programların çokluğu, Türkiye'ye yakınlığı gibi noktalarda öne çı-

kıyor. Erasmus Üniversitesi ise modern ve donanımlı bir kampüse sahip oluşu, öğretim elemanlarının yetkinliği ve yakın ilgisi, yüksek lisans programlarının çeşitliliği ve önerilen derslerin kapsamı, uluslararası ofis çalışanlarının yardımseverliği, kütüphanesinin olanakları ile son derece tatmin ediciydi ve beklentilerimi fazlasıyla karşıladı.

Yurt dışında bulunduğunuz süre içinde en ilginç deneyimiz ne oldu?

İlginç mi bilemem ama zorlu bir deneyim olarak geçirdiğim ameliyatı belirtebilirim; henüz gideli bir ay olmuştu ve Türkiye'ye dönmek zorunda kaldım. Erasmus Üniversitesi ve Avrupa Birliği Jean Monnet Burs Programı'nın kararıyla ikinci sene eğitimime ek bir ödeme yapmaksızın devam etmem olanaklı kılındı; çok istemiş olduğum ve elde etmek için de çok çabalamış olduğum bu eğitim şansını bana tekrar sağlamış oldukları için her zaman şükran doluyum.

Yurtdışı eğitiminin başka ne gibi yararları var?

Yurtdışı deneyimi, farklı bir vizyon sağlıyor insana; yeni bir kültür, farklı ülkelere gelen insanlar, hukuk ve yabancı dil bilgilerinin harmanlanması, özellikle uluslararası hukuk konularında çalışmak isteyenler bakımından programın uluslararası niteliğinin ön planda oluşu önemli faktörler. Çünkü belli bir ülke hukuku ile bağlı kalınmıyor genellikle bu programlarda; global bir bakış açısı kazandırıyor katılımcılara.

Deniz hukuku, sağlık hukuku, spor hukuku, bilişim hukuku, telekomünikasyon hukuku gibi alanlardan hangileri gerçekten gelecek vaat ediyor?

Bu sorunun yanıtı gelecek vaat etmekten ne kasdedildiğine de bağlı tabii, kasıt, bu alanlardaki uyumsuzlukların giderek artması, daha karmaşık hale gelmesi, teknolojik gelişmelere bağlı olarak daha da önem kazanması ise özellikle bilişim ve telekomünikasyon alanları ön plana çıkacak gibi gözüküyor.

Staj ve yüksek lisansın bir arada yürütülmesi mümkün mü?

Bu tabii fiili anlamda Türkiye'de yüksek lisans çalışması ve staj için söz konusu olabilir. Her ikisini birlikte son derece başarılı bir şekilde yürüten ve yürütmüş olan pek çok tanıdığım var. Elbette özveri isteyen bir süreç; özellikle ders aşamasında sıkıntılar yaşanabilir. Bununla birlikte tez aşaması daha esnek ve saatlerin kişi tarafından ayarlanabileceği gibi bir aşama olduğu için stajla birlikte yürütmeye daha uygun diye düşünüyorum.

* - L.L.M. Rotterdam Erasmus University

HUKUK FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİ İÇİN YAZ OKULLARI

Hazar BAŞAR

Son yıllarda popülerliği oldukça artan hukuk yaz okulları dünyada gittikçe yaygınlaşmakta ve önde gelen hukuk fakülteleri yalnızca kendi ülkelerinde değil başka ülkelerde de anlaştığı okullarla bu hizmeti sunmaktadır. Hukuk yaz okulları kişiye bir yandan yurtdışı deneyimi yaşama fırsatı tanırken bir yandan da -her ne kadar sınırlı sayıda olsa da- hukuk dersleriyle akademik olarak kendisini geliştirmesini sağlar. Bunun yanı sıra kişiye kariyerini belirlemesi için uluslararası bir alanda pratik yapmalarını sağlar. Uluslararası kariyer olanaklarını yerinde inceleyecek olmanız da bir diğer avantajdır. Ayrıca Oxford Üniversitesi gibi üniversiteler düzenledikleri çeşitli etkinliklerle yaz okulu boyunca kendilerini tercih eden öğrencileri uluslararası avukatlık şirketleriyle bir araya getirerek yine kariyerleri için

önemli adımlar atmalarını sağlamaktadır. Tabi bunca avantajın yanında, bu okulların düşünülmesi gereken en büyük problemi kısa bir süre için istedikleri eğitim ve konaklama ücretleri. Bu hukuk yaz okullarından bazılarını sizin için seçtim, umarım yardımcı olur:

Oxford Üniversitesi Hukuk Yaz Okulu

Dünya'nın önde gelen iki üniversitesi Oxford ve Cambridge Üniversitelerinin ortak olarak düzenledikleri yaz okulu öğrencilere İngiltere'de 2 ila 6 haftalık akademik bir program sağlıyor. Seminer ve söyleşi şeklinde verilen dersler her sene hemen hemen aynı oluyor. Özel hukuk derslerinin ağırlıklı olduğunu gördüğümüz Oxford Üniversitesi yaz okulunda Uluslararası İş Hukuku,

Dönemlik Hukuk Dergisi | Yıl:1 Sayı:1

Uluslararası Vergi Hukuku, İngiltere Sözleşme Hukuku, Fikri Mülkiyet Hukuku ve Avrupa İş Hukuku derslerinin yanı sıra başka seçmeli dersler de verilmektedir. Oxford özellikle de iş hukuku alanında kariyer planları yapanların tercih ettikleri bir yaz okulu olarak göze çarpıyor. Hukuk derslerinin yanı sıra ekonomi, siyaset bilimi ve felsefe gibi karşılığı Türkiye'deki birçok üniversitede karşılığı bulunan dersler de tercih edilebilir. Her sene ücretlerini yenileyen üniversitenin yaşınıza, gideceğiniz döneme ve süreye göre değişiklik gösteren fiyat listesine <http://www.oxford-summer-lawschool.com/schedules-and-fees/> adresinden ulaşabilirsiniz.

Cornell Üniversitesi Hukuk Yaz Okulu

Paris Yaz Enstitüsü adıyla karşımıza çıkan, Cornell ve Sorbonne Üniversitelerinin ortak olarak düzenledikleri bu program her yıl Paris'te öğrencilere sunuluyor. Oxford Üniversitesi ile karşılaştırıldığında daha geniş bir ders programına sahip bu yaz okulunda Avrupa Hukuku'na Giriş, Amerikan Hukuk Sistemi'ne Giriş gibi derslerin yanı sıra Karşılaştırmalı Şirketler Hukuku, Uluslararası Ticari Tahkim, Fikri Mülkiyet Hukuku gibi özel hukuk dersleri de yer alıyor. Ücretler ise ders sayısına göre 3.500 ila 4.500 dolar arası değişiyor, Fransızca dersi de ek olarak 450 dolar karşılığı alınabiliyor. Cornell Üniversitesi Hukuk Yaz Okulu'na katılabilmek için İngilizce yeterlilik belgesine ihtiyaç duyuluyor.

Bordeaux Montesquieu Üniversitesi Hukuk Yaz Okulu (Fransız Hukuku ve Karşılaştırmalı İnsan Hakları)

Fransa'da yaşayabileceğiniz bu yaz okulu deneyimi özellikle Fransa için kariyer planları yapanların ilgisini çekebilir. Bu yıl ilk defa düzenlenecek olan bu yaz okulu özellikle de Fransız Hukuk Sistemi'ne giriş niteliğinde olacak. Karşılaştırmalı İnsan Hakları dersleriyle birlikte ağırlıklı olarak Fransız Hukuk Sistemi'nin tanıtılacağı bu programda 10 saatlik Fransızca dersi de verilecek. Fransızca 10 saatte öğrenilecek bir dil olmasa da, sistemi daha iyi anlayabilmek açısından

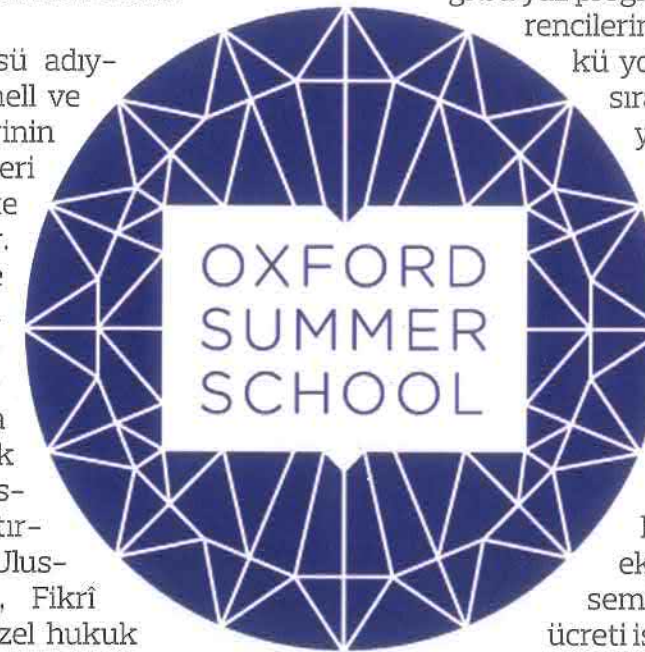
çeşitli terimler bu 10 saatte öğretilenler. Ücretlere gelecek olursak, Bordeaux dışından gelecek öğrenciler için 3000 Euro olarak belirlenen yaz okulu ücreti eğer başlangıç seviyesinde Fransızca dersleri alınırsa 3250 Euro'ya yükseliyor.

Bucerius Hukuk Yaz Okulu

Almanya'nın Hamburg kentinde düzenlenecek olan bu yaz okulu özellikle İş Hukuku ve Regülasyon Hukuku alanında kariyer planlaması yapanlar için büyük bir fırsat niteliğinde. Diğer yaz okullarıyla karşılaştırıldığında Bucerius oldukça yoğun bir program sunuyor. Sabah 10'dan akşam 17'ye kadar ders ve seminerlerin verileceği bu yaz programına gerçekten istekli öğrencilerin katılmasını öneririm; çünkü yoğun ders programının yanı sıra bitirme projesi üzerinden yapılacak bir notlandırma ile öğrencinin başarısı belirleniyor. Bu bağlamda biraz zaman ayırmak ve çalışmak gerekli olacaktır. Karşılaştırmalı Sözleşme Hukuku, Uluslararası Ticari Tahkim gibi derslerin yanı sıra Uluslararası Ortaklıklar, Piyasa Güvenliği ve Uluslararası Ürün Dağıtımı gibi ekonomiyle ilişkili konularda seminerler düzenleniyor. Eğitim ücreti ise 1800 Euro.

London School of Economics and Political Science (LSE) Hukuk Yaz Okulu

Dünyanın önde gelen üniversitelerinden biri olan LSE bu yıl iki farklı dönemde hukuk yaz okulu düzenliyor. Birinci dönem 8-26 Temmuz arasında gerçekleşecek ve bu dönemde İngiliz Hukuku'na giriş, Fikri Mülkiyet Hukuku, Ticaret Hukuku, Uluslararası Hukuk'a Giriş ve Şirketler Hukuku ve Yönetim dersleri verilecek. İkinci dönem 29 Temmuz-16 Ağustos arasında düzenlenecek ve bu dönemde ilk dönemden farklı olarak Rekabet Hukuku, Bilişim Hukuku ve Regülasyon Hukuku gibi yeni sayılabilecek alanlarda dersler var. Bu sene yeni bir ders olarak Gelişmiş Mütazkere ve Arabuluculuk dersi de yaz programına eklenmiş. Tek bir dönemin standart ücreti 1920 Sterlin olarak belirlenirken her iki döneme katılım ücreti 3255 Sterlin.

HERGÜNER BİLGEN ÖZEKE AVUKAT ORTAKLIĞI ORTAKLARINDAN AV. KEMAL MAMAK İLE RÖPORTAJ

Ortağı olduğunuz Hergüner&Bilgen&Özeke Avukatlık Ortaklığı IFLR veya Legal 500 gibi birçok sıralamaya göre Türkiye'deki lider kuruluşlardan bir tanesi. Bize ortaklığı ve ne gibi işler yaptığınızı biraz açıklar mısınız?

HBO 1989 yılında kurulmuş halen 12 ortaklı, toplam 90 civarında hukukçu kadrosu ile faaliyet gösteren ülkemizin en büyük hukuk bürolarından biri olup hukukun tüm dallarında hizmet vermektedir. Ağırlıklı olarak yabancılarla çalışmakla beraber yabancılik unsuru ihtiva etmeyen projelerde de yer almaktayız. İhtilafların halli (litigation) bölümümüz mahalli-uluslararası tahkim (ad hoc ve kurumsal tahkim) dava ve icra takipleri ağırlıklı olmak üzere hizmet vermektedir. Ortaklıklar hukuku (corporate) departmanımız ağırlıklı olarak şirket evlilikleri, yeniden yapılandırma, özelleştirme, jointventure, uluslararası ticari sözleşmeler konularında hukuki müşavirlik hizmeti vermekteyken, finans ve proje ekibimiz ise ağırlıklı olarak banka ve finans, altyapı projeleri, enerji, proje finansmanı, halka arz, borçlanma araçları ihracı alanlarında faaliyet göstermektedir.

Türkiye'de son yıllarda hukuk fakültesi sayısındaki artış, yeni mezunlar arasındaki rekabeti de artırmış durumda. Sizce tercih edilen bir avukat adayı olmak için gereken özellikler nelerdir? Siz adaylarda hangi yeterlilikleri aramaktasınız? Bilkent mezunlarını bu perspektiften nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ağırlıklı olarak yabancılarla çalıştığımız için İngilizce önem arz etmekte, bu açıdan Bilkent mezunlarını İngilizce 'de son derece yetkin buluyorum, bu açıdan TOEFL almalarını da İngilizce bilgilerini objektif bir kriterle ölçmeleri açısından tavsiye ederim. Tercih edilen bir avukat adayı olmak için mesleğe karşı ilgi heves, analitik düşünme yeteneği, insani ilişkiler, yabancı dil bilgisi, prezantabl olmak, meslektaşlarına saygı önemli özelliklerdir.

Her sene aramıza Bilkent mezunu hukukçuları katmaya önem veriyoruz bu çerçevede halihazırda aramızda 8 tane Bilkent mezunu hukukçu arkadaşımız var. Bilkent mezunları özgüvenleri yüksek, İngilizce seviyeleri gayet iyi, hukuk nosyonu oldukça gelişmiş, beşeri ilişkileri gelişmiş, sosyal, girişken durumdadır.

Aramıza dahil olan Bilkentli arkadaşlarımızın tamamından bu saydığımız özellikler bakımından oldukça memnun olduğumuzu da belirtelim.

Mezun olmak üzere olan bir çok arkadaşımız akademisyenlik-avukatlık-hakimlik gibi seçenekler arasında kararsız kalmış durumda. Hem yıllardır avukatlık mesleğini icra eden biri hem de akademik çalışmalar yapıp doktor unvanı kazanmış biri olarak ikisini bir arada yapmak çok mu zor? Sizce akademisyenlik veya avukatlık arasında bir tercih yapılmak zorunda mı?

Akademisyenlik ile avukatlık arasındaki tercih sorunu büyük ölçüde mevcut mevzuattan kaynaklanmaktadır. Akademisyenliğin teorik yönü ile avukatlığın çözümlenme yönünü birleştirebilmek ideal olanıdır. Aynı sıkıntıları ve aynı belirsiz sürecini ben de yaşadım hatta seçenek olarak SPK, Rekabet Kurumu gibi kurumlarda da çalışmayı düşündüm. Hepsinin ayrı ayrı güzel ve zor yönleri var. Halen Bilgi Üniversitesi'nde yarı zamanlı ders vermekteyim, kendimce oldukça önemli gördüğüm bu çalışmadan keyif almaktayım. Akademik ortamdan kopmamış olmak, öğrencilerle bir arada olmak gayet keyif verici. Hakimlik ve savcılık mesleklerinin de 15-20 yıl öncesine göre

çok daha cazip hale geldiğini düşünüyorum. Hem avukatlık mesleğini icra edip hem de akademik çalışmalar yapmak oldukça yorucu ancak bir o kadar da keyifli.

Son olarak mesleğe yeni başlamış veya başlayacak olan meslektaşlarınıza tavsiyeleriniz ne olur?

Araştırma yeteneği, müzakere becerisi, analitik düşünme, beşeri ilişkiler, kelime hazinesinin genişliği, genel kültür eviyesi, İngilizce düzeyi konularında kendilerini geliştirmelerini, imkanları varsa stajlarını yaptıktan ve meslek hayatlarının birkaç yılında sonra yurt dışında eğitim almalarını tavsiye ederim.

Ayrıca yaz stajı yapmak da iş hayatını okul bitmeden görmek ve kariyer planlaması yapabilmek, okul sonrası çalışılacak alanları belirlemek açısından faydalı olacaktır. Biz büromuzda yaz stajı imkanı tanımaktayız. Bilkent Üniversitesi öğrencilerinden gelen başvuruları da memnuniyetle değerlendirmekteyiz.

TÜRK İDARE HUKUKUNDA İHTİYAT İLKESİNİN YERİ

*Yrd. Doç. Dr. Elvin Evrim Dalkılıç
L.L.M.*

I. GİRİŞ

Türk idare hukukunda ihtiyat ilkesine ilişkin çalışma yapma düşüncesi, esas itibariyle konunun uluslararası platformda tartışılmış¹ olmasından doğmuştur. Çevre hukukunun önemli ilkelerinden biri olan ihtiyat ilkesinin uygulamaya aktarılabilmesi, her şeyden önce ilkenin, hukuki düzenleme konusu yapılmış olmasına; ardından da idarenin işlem ve eylemleri vasıtasıyla uygulanabilir olmasına bağlıdır.

Gerçekten her ne kadar çevre hukukunun bir ilkesi olsa da ihtiyat ilkesinin etkililiğinden idari işlem veya eylemlerle uygulama alanı bulduğu ölçüde söz edilebilir. Doğrudan ya da dolaylı olarak mevzuata aktarılan ihtiyat ilkesinin hem idarenin takdir yetkisinin sınırı olarak, hem de yargı kararlarıyla uygulama alanı bulması ayrıca çok önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, ne ihtiyat ilkesinin yeniden keşfi ne de ilkenin sorgulanmasıdır. Esas itibariyle bu çalışmada, ihtiyat ilkesinin idare hukukunun uygulama alanındaki yeri saptanmaya çalışılmaktadır. Bunun için ihtiyat ilkesi ile ilgili sadece teori ve pratikteki mevcut durumun tespit edilmeye çalışılması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla ihtiyat ilkesi ile ilgili olması gereken tartışmasını konunun uzmanı çevre hukukçuları ile çevre bilimcilerinin ortak çalışmalarına bırakmayı tercih ediyoruz.

II. GENEL OLARAK İHTİYAT İLKESİ

Çevre hukuku ilkelerinden ihtiyat ilkesinin, hukukumuzda yeni yeni incelenmeye başlanmış² olsa da, ilkin risk değerlendirmesi çerçevesinde Amerikan hukukuna özgü bir kavram olarak ortaya çıktığı; 1971 tarihli Alman çevre programında yer aldığı; uluslararası düzenlemelere ise, 1980'lerin ortalarında girdiği belirtilmektedir³. Üzerinde uzlaşmaya varılmış

klasik bir tanımı bulunmayan ihtiyat ilkesinin bilimsel belirsizlikten ve bu belirsizliğin olası olumsuz sonuçlarının önlenmesi amacıyla doğduğu söylenebilir.

Ancak bilimsel belirsizlik karşısında dahi çevrenin korunması amacıyla doğan ihtiyat ilkesinin hukuki düzenlemelere yansıtılması kolay değildir. Gerçekten Turgut'un da haklı olarak belirttiği gibi, "hukukun insanın çevreyi etkileyen davranışlarına yasaklar getirip sorunlara önleyici ve giderici reçeteler sunabilmesi belirli bilimsel verilerin varlığı halinde mümkündür. Bu gereksinim hukuk normlarının objektif, genel, belirlenebilir ve anlaşılabilir olma zorunluluğu nedeniyle ve özellikle yasaklayıcı normlar bakımından kendini iyice hissettirir"⁴.

Bu durumda ihtiyat ilkesine nasıl ve hangi durumlarda hukuki düzenlemelerde yer verilecektir? Bu sorunun yanıtlanması konuyla ilgili en önemli meselelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kanaatimizce bilimsel belirsizlik ihtiyat ilkesinin anlamını ve uygulanma alanını hem daraltabilir hem de genişletebilir. Çünkü bilimsel belirsizlik dolayısıyla ilkenin uygulama alanının ölçütü olarak kabul edilebilecek riskin ne olduğunun belirlenmesi ve bunun değerlendirilmesi oldukça önemlidir⁵.

Bilimsel belirsizliğin olumsuz sonuçlarını önlemek amacıyla ortaya çıkan ihtiyat ilkesinin bir tür politika aracı olarak kullanımının zorluğuna da işaret edilmektedir. İlkenin uygulanması amacıyla alınacak önlemlerin neler olduğunu belirlemek ise, politikacıların rolü gibi görünmektedir. Nitekim ihtiyat ilkesinin uygulamaya aktarılmasında objektif kriterlerin yokluğu, hukuki düzenlemelerdeki önlemlerin belirlenmesini zorlaştırmakta; takdir yetkisinin sınırını da genişletmektedir.

Risk değerlendirmesi ve fayda maliyet analizi kullanılarak bilimsel belirsizliğin aşılmasına çalışılması alınabilecek önlemleri geciktirebilir ancak haklı olarak her belirsizlik durumunda ihtiyat ilkesinin uygulanması da savunulamaz⁶. Ancak aynı belirsizlik konu, çevrenin korunması iken geniş anlamda daha faydalı çözümler üretilmesine yarayabilir. Fakat bununla birlikte ilke, idare hukuku çerçevesinde idarenin takdir yetkisinin genişlemesi ya da daralması hatta tamamen ortadan kalkması gibi durumlarla bizleri karşılaştırabilir.

Bir faaliyetin çevreye zararlı olduğuna ilişkin kanıtların varlığı halinde ise, artık ihtiyat ilkesinin değil önleme ilkesinin uygulanmasından söz etmek gerekir. Burada kısaca ihtiyat ilkesi ile önleme ilkesinin farkına da değinilmelidir.

Önleme ilkesinin uygulanabilmesi, somut tehlikenin varlığına bağlıdır; oysa yukarıda da belirttiğimiz gibi, ihtiyat ilkesinin uygulanabilmesi bilimsel belirsizliğin bulunduğu tehlike hallerine bağlıdır⁷. İhtiyat ilkesinde, "geleneksel hukukun temeli olan "ancak bilinebilir bir durumda harekete geçme yaklaşımı" reddedilmekte, çevreye yönelik şüpheli bir durumun varlığı, harekete geçmek için yeterli sayılmaktadır"⁸.

1980'lere kadar uluslararası metinlere giremeyen ihtiyat ilkesi, açıkça ismine yer verilmeksizin 1982 tarihli Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Doğa Şartı'nda yer almıştır. 1985 tarihli Uluslararası Kuzey Denizi Bakanlar Konferansı, Londra Bildirgesi'nde deniz kirliliği ve ardından 1987 tarihli Montreal Protokolü ile de ozon tabakasının korunması amacıyla ilgili olarak ihtiyatlılık yaklaşımı belirgin hale gelmiştir. 1992 tarihli Rio Zirvesi'nin sonucu ortaya çıkan Rio Bildirgesi'yle de ihtiyat ilkesinin anlamının ortaya konduğu söylenebilir⁹. Nitekim ihtiyat yaklaşımının 1992 tarihli BM İklim Değişikliği Sözleşmesi'nde açıkça benimsendiği; 2000 tarihli Cartegane Protokolü ve 2001 tarihli Stockholm Konferansı'nın da temelinde yer aldığı belirtilebilir¹⁰.

Söz konusu uluslararası belgeler yanında Avrupa Birliği (AB) hukukundaki düzenlemelere de değinmek gerekmektedir. İhtiyat ilkesine ilk kez Maastricht Anlaşması'nda yer verilmiş; ardından bu ilke Amsterdam Anlaşması'nın 174(2) maddesiyle Avrupa çevre politikasının ilkeleri arasında yerini almıştır¹¹. Ardından Avrupa Konseyi'nin 1999 yılında Komsiyon'dan ihtiyat ilkesini temel alan düzenlemeler çıkarmasını istemesi üzerine Komisyon, 2000 yılında bir bildiri yayınlamıştır¹². Daha sonra Komisyon'un risk yönetiminde ihtiyat ilkesinin uygulanmasına ilişkin rehberler çıkardığı da görülmektedir. İhtiyat

ilkesine yer veren en yeni AB Anlaşması ise, Avrupa Birliği'nin Çalışma Usulüne İlişkin Anlaşma¹³'dür. (İng. The Treaty On The Functioning of The European Union) Avrupa Birliği'nin Çalışma Usulüne İlişkin Anlaşma (ABÇUİA)'nın 191(2) maddesiyle Birlik çevre koruma politikasının dayandığı ilkeler arasında ihtiyat ilkesi yerini almıştır. Bu şekilde hukuki bağlayıcılığa sahip olan ilkeler arasına giren ihtiyat ilkesi, üye devletlerin düzenlemelerine de girmeye başlamıştır.

Başlangıç noktası çevrenin korunması olan ihtiyat ilkesinin kapsamı, günümüzde insan sağlığının ve tüketicinin korunması yönünde genişlemiştir. Bunda özellikle Adalet Divanı'nın 2000 yılından sonra verdiği kararların etkisi bulunmaktadır¹⁴.

III. TÜRK İDARE HUKUKUNDA İHTİYAT İLKESİNİN YERİ

İhtiyat ilkesinin hukuki düzenlemelere aktarılması ve uygulanabilmesi idarenin takdir yetkisinin bulunduğu alanlar arasında ifade edilebilir. Çünkü ihtiyat ilkesi yukarıda da belirtmeye çalıştığımız gibi bilimsel belirsizlik durumundan doğmaktadır.

İdari işlevin kapsamının emredici kurullarla saptanamadığı durumlarda idarenin takdir yetkisinin? (Fr. Le pouvoir discrétionnaire) bulunduğu¹⁵; ancak bunun mutlak olmadığı ve olamayacağı, birtakım sınırları olduğu da kabul edilmektedir¹⁶. Bu sınırlardan belki de en önemlileri, takdir yetkisinin kanunilik ve ölçülülük ilkelerine aykırı kullanılmayacağıdır. Ayrıca bu ilkelere yeni yeni ihtiyat ilkesinin eklenmesi de dikkat çekicidir. Ancak buradaki ihtiyat ilkesi, çevre hukukundaki anlamından daha geniş olup kamu yönetiminin geçirdiği evrimin sonuçlarından biri olan önleme amacıyla (Fr. Objectif de prévention) birlikte telaffuz edilmektedir¹⁷.

İhtiyat ilkesinin uygulanma yolları, ulusal ve uluslararası düzenlemelere bakıldığında "hareketsizlik veya yasaklama, izin sistemi, bazı üretim veya teknolojileri kullanma zorunluluğu, usule ilişkin önlemler ve diğer önlemler"¹⁸ gibi başlıklar altında incelenmektedir diyebiliriz.

İdarenin takdir yetkisinin sınırı olarak ihtiyat ilkesine yer veren hükümlere mevzuatımızdan yola çıkarak yukarıdaki önlemler çerçevesinde birtakım örnekler verilebilir. Bunlardan ilki ve belki de en çok vurgu yapılanı, 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu¹⁹'dür. Bu Kanun'un 3. maddesine göre, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı göz önünde bulundurularak GDO (genetiği değiştirilmiş organizma) veya ürünlerinin ithalatı, ihracatı, deneysel amaçlı serbest bırakılması, piyasaya sürülmesi ile

genetiği değiştirilmiş mikroorganizmaların kapalı alanda kullanımına, bilimsel esaslara göre yapılacak risk değerlendirmesine göre Bakanlık (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) tarafından karar verilmektedir. Yine aynı Kanun'un 8. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, "Bakanlık; insan, hayvan, bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması amacıyla bu Kanun kapsamına giren ürünler hakkında tamamen veya kısmen toplatma, mülkiyetin kamuya geçirilmesi, ürünün mahrecine iadesi, faaliyetin geçici olarak durdurulması, ürünün imhası, piyasaya arzı, ticareti ve işlenmesinin yasaklanması gibi ihtiyati tedbirleri almaya ve her türlü düzenlemeyi yapmaya yetkilidir." Bakanlık, 8. maddede ifadesini bulan tedbirleri Biyogüvenlik Kurulu kararlarına²⁰ dayanarak uygulayacak; ayrıca bununla ilgili her türlü düzenlemeyi de yapabilecektir. Dikkat edilecek olursa Biyogüvenlik Kurulu kararlarına dayanarak ihtiyat ilkesini uygulamak Bakanlığın yetkileri arasındadır. İlkeaçıkçayeralmamaklabirlikteriskdeğerlendirmesi, Biyogüvenlik Kurulu'nun raporlandırmaları ile ihtiyat ilkesine yer verildiği belirtilebilir.

Biyogüvenlik Kanunu'nun önemi ve ilk olma özelliği yadsınamazsa da, mevzuatımızda doğrudan ihtiyat ilkesine yer veren ilk Kanun, 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu²¹'dir. Kanun'un kapsamına gıda, gıda ile temas eden madde ve malzeme ile yemlerin üretim, işleme ve dağıtımının tüm aşamalarını, bitki koruma ürünü ve veteriner tıbbi ürün kalıntıları ile diğer kalıntılar ve bulaşanların kontrollerini, salgın veya bulaşıcı hayvan hastalıkları, bitki ve bitkisel ürünlerdeki zararlı organizmalar ile mücadeleyi, çiftlik ve deney hayvanları ile ev ve süs hayvanlarının refahını, zootekni konularını, veteriner sağlık ve bitki koruma ürünlerini, veteriner ve bitki sağlığı hizmetlerini, canlı hayvan ve ürünlerin ülkeye giriş ve çıkış işlemlerini ve bu konulara ilişkin resmi kontrolleri ve yaptırımları girmektedir.

Kanun'un 26. madde hükmü uyarınca,

" (1) Gıda, yem ve bitki sağlığı ile ilgili işlemlerde, insan sağlığı ve yaşamının azami düzeyde korunmasının sağlanabilmesi için, risk analizine dayanılması zorunludur. Risk analizi yapılmasına uygun olmayan ya da tedbirin niteliğine göre risk analizi uygulanamayan durumlarda bu hüküm uygulanmaz.

(2)

(3) Risk yönetimi ve risk iletişimi, risk değerlendirme sonuçları ve bilimsel veriler, tartışılan konu ile ilgili diğer faktörler ve ihtiyatlılık ilkesi dikkate alınarak Bakanlık (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) tarafından yapılır.

(4) Bakanlık, belgelere erişim konusundaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, bir gıda ve yemin insan ve hayvan sağlığı açısından risk Dönemlik Hukuk Dergisi | Yıl:1 Sayı:1

oluşturabileceğinden şüphe duyulması üzerine, riskin mahiyeti, ciddiyeti ve büyüklüğüne göre, riski önlemek, azaltmak veya yok etmek için alınan ya da alınması öngörülen önlemleri belirler; riskin mahiyeti ve alınan tedbirler hakkında kamuoyunu bilgilendirir.

(5) Elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi sonucunda, herhangi bir gıda veya yemin insan ve hayvan sağlığı üzerinde zararlı bir etkisinin olması ihtimali belirmesine rağmen, bilimsel belirsizliklerin devam etmesi durumunda, kapsamlı bir risk değerlendirmesine imkân sağlayacak daha fazla bilimsel veri elde edilinceye kadar, Bakanlık geçici olarak üretimin durdurulması, piyasaya arz, tüketimi engelleme, toplatma ve benzeri ihtiyati tedbirlere başvurabilir. İlgililerin, Bakanlığın belirlediği ihtiyati tedbirlere uyması zorunludur. Bu ihtiyati tedbirlerin uygulanması sonucu Bakanlığa herhangi bir sorumluluk yüklenemez, Bakanlıktan herhangi bir tazminat talep edilemez.

(6) Bakanlık, bitki, bitkisel ürün, gıda, yem ve canlı hayvanlarda pestisit, farmakolojik etkili maddeler, ağır metaller, mikotoksinler ve mikroorganizmalar gibi istenmeyen maddelerin kontrolü amacıyla, numune almak, gözlem, ölçüm ve değerlendirme yapmak suretiyle izleme yapar. Elde edilen veriler risk değerlendirmesi ve risk iletişiminde kullanılır.

(7) Bu maddenin uygulanması ile ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelik ile belirlenir." 5996 sayılı Kanun'da yer alan ihtiyati tedbirlere uyulmaması durumunda Bakanlık ayrıca idari para cezası da verebilmektedir²².

İyimser bir yaklaşımla ihtiyat ilkesine yer vereceğini düşündüğümüz çevre hukuku ile ilgili gördüğümüz birtakım kanunlarda sonuç beklenildiği gibi değildir. Gerçekten yeni tarihli olmasına rağmen 5312 sayılı Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair Kanun, 5898 sayılı Uçucu Maddelerin Zararlarından İnsan Sağlığının Korunmasına Dair Kanun ya da 5324 sayılı Kozmetik Kanunu'nda ihtiyat ilkesi ile bağlantı kurulabilecek herhangi bir hükme rastlanmamıştır. Dolayısıyla ülkemiz bakımından ilkenin uygulanma alanının darlığı eleştirilebilir.

Söz konusu kanun hükümlerine oldukça iyimser bir yaklaşımla Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) ve bazı yönetmelikler de eklenebilir. Ancak söz konusu yönetmeliklerden hiçbirinde ihtiyatlılık ilkesine açıkça yer verilmemektedir. Gerçekten aşağıda yer vereceğimiz yönetmelik hükümleri ilgili kanun maddelerinin uygulanmasında önemlidir.

Dipnotlar

5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu'na dayanılarak çıkarılan Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlerine Dair Yönetmelik²³, bilimsel ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde, modern biyoteknoloji kullanılarak elde edilen genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlerinden kaynaklanabilecek risklerin engellenmesi, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması amacıyla yalnızca ilgili ürünlerin piyasaya arzından önce Kurul ve Bakanlık aracılığıyla bir denetim mekanizması işletilmemekte; bu süreçten sonra da denetim ve kontrol devam ettirilmektedir²⁴. Buna Yönetmeliğin 5. maddesinde tekrarlanan yasaklama ve tedbirleri de eklemek gerekmektedir²⁵.

Bu yönetmeliklerden bir diğeri olan Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği²⁶ ile idareden lisans alma yoluyla izin sisteminin uygulamaya aktarıldığını söyleyebiliriz²⁷. Doktrinde konuyla ilgili yönetmeliklere örnek olarak ise, Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği²⁸, Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği²⁹ ile Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği³⁰ verilmektedir³¹. Bunlara Ozon Tabakasını İncelten Maddelerin Azaltılmasına İlişkin Yönetmelik³², Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği³³ ile Toprak Kirliliğinin Kontrolü ve Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalara Dair Yönetmelik³⁴ de eklenebilir.

IV. SONUÇ

İdarenin düzenleme yetkisi çerçevesinde ve ancak bu yetkinin kapsamını aşmayacak şekilde işlem ve eylemlerinde takdir yetkisi bulunmaktadır. Ancak hukuk devleti ilkesinin gereklerinden idarenin kanuniliği ilkesi uyarınca idare, düzenleme yetkisini ve dolayısıyla bu çerçevede takdir yetkisini Anayasa ve kanunlara aykırı bir şekilde kullanamaz.

Temel prensip bu olmakla birlikte, acaba takdir yetkisinin bu prensiple birlikte anılabilecek birtakım ilkelerle sınırlanması mümkün müdür? Şüphesiz kanun koyucunun yasalarla getirebileceği birtakım ölçütler takdir yetkisinin kullanılmasını sınırlayabilecektir. Özellikle sağlık ve çevrenin korunmasına ilişkin düzenlemelerde bunun örneklerine rastlanabilmektedir.

Nitekim bilimsel belirsizlik ve bunun olası olumsuz, zararlı sonuçlarının önlenmesine yönelik ihtiyat ilkesi dikkate değer bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yukarıda açıklamaya çalıştığımız gibi mevzuatımızda ihtiyat ilkesine idarenin takdir yetkisinin sınırı olarak çok dar bir alanda yer verilmektedir diyebiliriz.

- 1 PAQUES, Michel (Publiés sous la direction de); Le principe de précaution en droit administratif, Rapport international et rapports nationaux ; Académie Internationale de Droit Comparé; XVIIe Congrès, Utrecht, les 16-22 juillet 2006; Bruylant 2007.
- 2 Yaptığımız literatür taramasında Türkiye'de ihtiyat ilkesi ile ilgili ilk çalışma Nükhet Yılmaz Turgut'a ait görünmektedir. Bu çalışma için bkz. TURGUT, Nükhet; "İhtiyat İlkesi"; Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi; Yıl: 1996; Cilt: 45; Sayı: 1-4; s. 67-102.
- 3 PAQUES, Michel (Publiés sous la direction de); Le principe de précaution en droit administratif, Rapport international et rapports nationaux ; Académie Internationale de Droit Comparé; XVIIe Congrès, Utrecht, les 16-22 juillet 2006; Bruylant 2007; s. 2 vd.
- 4 TURGUT, Yılmaz, Nükhet; Çevre Politikası ve Hukuku; İmaj Yayınevi; Ankara; Mart 2009; s.182.
- 5 TURGUT, Yılmaz, Nükhet; Çevre Politikası ve Hukuku; s.185 vd.
- 6 DEMİRCİ, Mustafa; "İhtiyatlılık İlkesinin Eleştirel Bir Değerlendirmesi"; İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi; Cilt: 23; Ocak 2009; Sayı: 1; s. 381-383.
- 7 ONUK, Neşve Burcu; Avrupa Birliği'nde Çevre Hukukunun Gelişimi; Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi; Ankara, 2007; s. 25.
- 8 ÇERÇİ, Ezgi; "Çevre Hukukunun Temel İlkeleri" ; www. <http://www.mpm.org.tr/makaleler/Sayfalar/%C3%87evre-Hukukunun-Temel-%C4%B0lkeleri.aspx>; 26/07/2011.
- 9 İhtiyat İlkesi ile ilgili olduğu belirtilen 1980 sonrası uluslararası düzenlemelerle ilgili olarak daha ayrıntılı bilgi için bkz. TURGUT, Nükhet; a.g.m.; s.74-75.
- 10 CİVANOĞLU, Ahmet; Çevre Hukukunda İhtiyat İlkesi; Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi; Mayıs 2006; s. 40-41.
- 11 ÇOKGEZEN, Jale; "Avrupa Birliği Çevre Politikası ve Türkiye"; Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi; Yıl: 2007; Cilt: XXIII; Sayı: 2; s.102.
- 12 Communication From the Commission on the Precautionary Principle, Brussels, 02.02.2000; COM (2000)1 Final
- 13 Official Journal of the European Union; C 115/47; 09/05/2008
- 14 CRAIG, Paul; EU Administrative Law; Oxford University Press; 2006; s. 718-721.
- 15 GÖZÜBÜYÜK, Şeref- TAN, Turgut; İdare Hukuku, Cilt I, Genel Esaslar; Güncelleştirilmiş 7. Bası; Turhan Kitabevi; Ankara, 2010; s. 573 vd.
- 16 Fransız idare hukukunda da takdir yetkisinin mutlak olmadığı ve sınırları hakkında bkz. BRAIBANT, Guy-STIRN, Bernard; Le droit administratif français; 7e édition revue et mise à jour; Presses de sciences po et Dalloz; 2005; s. 285-286.
- 17 Burada ihtiyat ilkesi adeta önleme ilkesiyle birlikte ve eşanlı kullanılmakta; ancak ihtiyat ilkesinin kapsamını önleme ilkesi lehine daraltmamaktadır. AUTIN, Jean-Louis- RIBOT, Catherine; Droit administratif général; 5e édition; LexisNexis/SA; 2007; s. 276-277.
- 18 TURGUT, Yılmaz, Nükhet; Çevre Politikası ve Hukuku; s.192-196.

- 19 Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih: 26/03/2010; Sayı: 27533.
- 20 Biyogüvenlik Kurulunun görev ve yetkileri MADDE 11 - (1) Kurulun görev ve yetkileri şunlardır:
 - a)
 - ç) Risk ve sosyo-ekonomik değerlendirme raporlarını dikkate alarak Kurul kararlarını oluşturmak.
 - d) İzleme raporlarına dayanarak kararın kısmen veya tamamen iptali ile yasaklama, toplatma, imha ve benzeri yaptırımlara ilişkin kararlarını Bakanlığa sunmak.
- 21 Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih: 13/06/2010; Sayı: 27610.
- 22 Buna örnek olarak 5996 sayılı Kanun'un 40. madde hükmü gösterilebilir.
- 23 Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih: 13/08/2010; Sayı: 27671.
- 24 Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlerine Dair Yönetmelik Başvuru MADDE 8 - (1) Bu Yönetmelik kapsamında yer alan GDO ve ürünlerinin ilk ithalatından önce, içerdiği her bir GDO için gen sahibi veya ithalatçı, yurt içinde geliştirilen GDO ve üründü için ise GDO'yu geliştiren veya gen sahibi gerçek ve tüzel kişiler tarafından TAGEM (Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü)'e başvuru yapılır. Başvurularda, başvurunun içeriğine ilişkin bilgiler ile GDO'nun ne amaçla kullanılacağı belirtilir. GDO için birden fazla amaçla kullanım başvurusu yapılabilir. Birden fazla amaçla kullanım için başvuru yapıldığında, her bir amaç için ayrı başvuru yapılmış sayılır.
- (2).....
- İzleme ve izlenebilirlik MADDE 21 - (1) İlgililer; 18 inci, 19 uncu ve 20 nci maddelere göre etiketledikleri GDO ve ürünleri ile GDO'lardan elde edilen ürünlerin son tüketiciye ulaşmaya kadar izlenebilirliğini sağlamak için EK- 4'deki formu bulundurmak ve forma ilişkin kayıt sistemine sahip olmak zorundadır.
- (2) GDO ve ürünleri ile ilgili olarak Kurulun karar belgesinde belirtilen koşullara uyulup uyulmadığı Bakanlık tarafından izlenir. Bakanlık izleme sonuçlarına göre Biyogüvenlik Kanunu hükümleri ile birlikte Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu hükümlerine göre işlem yapar.
- (3) İzlenebilirliğin sağlanması amacıyla, GDO ve ürünlerinin ithalatı ve serbest dolaşımında, Bakanlığa beyanda bulunulur, gerekli kayıtlar tutulur ve etiketleme kurallarına uyulur.
- (4) İlgililer, ithalat aşamasından başlayarak işleme, depolama, piyasaya sürme aşamalarında kullanılan irsaliyeli fatura veya sevki irsaliyesi gibi belgelerde mübadele konusu yapılan GDO ve ürünlerinin GDO çeşidini ve ürün miktarını belirtmek zorundadır.
- (5) İlgililer, bu Yönetmelik kapsamındaki izleme ve izlenebilirliğin sağlanmasında müteselsilen sorumludur. İzlenebilirliğin sağlanmadığı aşamadaki ilgili taraflar sorumlu tutulur.
- Denetim ve kontrol MADDE 22 - (1) GDO ve ürünleri ile GDO'lardan elde edilen ürünlerin denetim ve kontrolleri bu Yönetmelik hükümleri ile birlikte Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununa göre Bakanlıkça yapılır.
- (2) GDO ve ürünlerinin piyasaya sürülmesinden sonra, Kurul kararında belirtilen koşullara uyulup uyulmadığı Bakanlık

tarafından kontrol edilir ve denetlenir.

(3) Kararda belirtilen koşulların ihlali veya GDO ve ürünleri ile ilgili olarak herhangi bir riskin ortaya çıkabileceği yönünde yeni bilimsel bilgilerin ortaya çıkması durumunda, karar Kurul tarafından iptal edilebilir. Kurul kararı iptal edilen GDO ve ürünleri ilgililer tarafından toplatılır. Kurul kararı ile insan, hayvan, bitki sağlığı ile çevre ve biyolojik çeşitliliğe olumsuz etkisi olduğu tespit edilenler derhal imha edilir, herhangi bir olumsuz etkisi tespit edilmeyenlerin ise mülkiyeti kamuya geçirilir. Bu fıkra uyarınca Bakanlıkça alınacak tedbirlerle ilgili yapılan masraflar ve diğer giderler, kusur ve sorumlulukları dikkate alınarak ilgililerden tahsil edilir.

(4) Bu Yönetmelik kapsamına giren GDO ve ürünleri ile GDO'lardan elde edilen ürünlere yönelik olarak yapılan denetim ve kontrol ile ilgili kayıtlar Bakanlıkça tutulur.

25 Genel hükümler MADDE 5 - (1) Bakanlık; insan, hayvan, bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması amacıyla bu Yönetmelik kapsamına giren ürünler hakkında tamamen veya kısmen toplatma, mülkiyetin kamuya geçirilmesi, ürünün mahrecine iadesi, faaliyetin geçici olarak durdurulması, ürünün imhası, piyasaya arzı, ticareti ve işlenmesinin yasaklanması gibi ihtiyati tedbirler dâhil her türlü tedbiri almaya ve düzenlemeyi yapmaya yetkilidir.

- 26 Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih: 26/12/2004; Sayı: 25682.
- 27 Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği Dayanak Madde 3 - (Değişik:RG-18/3/2010-27525) (1)
- Bu Yönetmelik, 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanununun 11 inci maddesine, 1/5/2003 tarihli ve 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 9 uncu maddesine, 10/8/1993 tarihli ve 491 sayılı Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin 2 nci ve 7 nci maddelerine, 10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7 nci maddesinin (i) bendine, 24/6/1990 tarihli ve 20558 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak taraf olunan Denizlerin Gemiler Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesi Hakkında Uluslararası MARPOL 73/78 Sözleşmesine dayanılarak ve 27/11/2000 tarihli ve 2000/59/EC sayılı Gemilerin Ürettiği Atıklar ve Yük Artıkları İçin Kullanılan Liman Atık Alım Tesisleri Hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifine paralel olarak hazırlanmıştır.
- 28 Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih: 14/03/2005; Sayı: 25755.
- 29 Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih: 14/03/1991; Sayı: 20814.
- 30 Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih: 31/12/2004; Sayı: 25687.
- 31 TURGUT, Nükhet; a.g.m.; s. 89 vd.
- 32 Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih: 12/11/2008; Sayı: 27052.
- 33 Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih: 22/07/2005; Sayı: 25883.
- 34 Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih: 08/06/2010; Sayı: 27605.

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ KAPSAMINDA İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ'NE BİR GENEL BAKIŞ

Av. Gönenç Gürkaynak^{1} - Av. Derya Durlu^{2*}*

İnsan hakları ve özgürlüklerinin devletlerin ulusal organları tarafından tanınması ve bu tanınmanın uluslararası antlaşmalar yoluyla devletlerin iç hukukunun bir parçası haline gelerek korunması, toplumların demokratikleşme sürecinde etkili bir güvence sistemine kavuşturulması için önem arz etmektedir.³ Özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi⁴ ("AİHS" veya "Sözleşme") gibi uluslararası bir antlaşmanın soyut kurallarının taraf devletlerin yargı organları tarafından kendi iç hukukları çerçevesinde yorumlanarak somutlaştırılması, ortak bir hukuk kültürünün oluşabilmesi için gerekli olmaktadır.

AİHS, Türkiye'nin iç hukuku bakımından kanunlara eş tutulmuş olmakla birlikte, 2004 yılında 1982 Anayasası'nın⁵ 90. maddesine getirilen ek cümle ile, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümlerinin esas alınacağı hükme bağlanmıştır. Doktrinde uluslararası antlaşmaların Türkiye yasalarıyla eşdeğerde tutulması gerekip gerekmediğine ilişkin olarak farklı görüşler

bulunmakla birlikte,⁶ AİHS'nin Türk iç hukukunun bir parçası olduğu, doğrudan uygulandığı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na aykırılığının ileri sürülemeyeceği ve yasa değerinde olduğu kabul edilmiştir.⁷

Hiç şüphesiz uzun yıllardan beri ifadenin bir güç olarak düşünülmesi ve insan algılamasının önemli bir kısmını ifade edilen düşüncelerin oluşturması düşünüldüğünde,⁸ AİHS'nde güvence altına alınan ifade özgürlüğü, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin korunması altındaki diğer insan haklarına etki etmekte, ülkedeki insan hakları uygulamalarının uluslararası insan hakları standartlarıyla uyumluluğunu temin etmeye üzere önem kazanmıştır. "Türkiye'de ifade özgürlüğü[nün] tehdit altında"⁹ olduğunu belirten Uluslararası Af Örgütü, 27 Mart 2013 tarihinde Türkiye'ye ilişkin olarak yayınladığı rapor ile söz konusu uluslararası standartlara uyumluluğun henüz beklenen aşamada olmadığını göstermektedir. İşbu yazı, AİHS çerçevesinde düzenlenen ifade özgürlüğü kavramını, söz konusu kavramın kapsamı ve koruma alanı ile bu hakka getirilebilecek sınırlamaları Mahkeme içtihatları ışığında ele almaktadır.

I. Genel Olarak İfade Özgürlüğü ve AİHS'ndeki Düzenleme

Demokratik toplumların vazgeçilmez unsurlarından biri olan ve çoğulculuğun ve geniş görüşlülüğün gereği olan ifade özgürlüğü, hem genel kabul gören ve zararsız ya da önemsiz addedilebilecek fikir ve haberleri, hem de devlete veya toplumun bir kısmına aykırı gelen şaşırtıcı veya endişe verici olan fikir ve haberleri kapsamaktadır¹⁰. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("AİHM" veya "Mahkeme"), Handyside kararında da belirttiği üzere;

"İfade özgürlüğü, demokratik toplumun asli temellerindedir, bu toplumun ilerlemesinin ve her bireyin gelişmesinin temel koşullarından birisini oluşturur."¹¹

İfade edilen görüş ve düşüncelerin içeriğinin, bu içeriği ifade edebilme serbestisinden ayrı tutulması, ifade özgürlüğünün doğru anlaşılması ve değerlendirilmesi için önem arz etmektedir.¹²

AİHS'nde ifade özgürlüğü, 10. madde ile düzenlenmiştir.¹³ Bu özgürlük, Sözleşme'nin İngilizce asıl metninde "freedom of expression" ifadesi ile düzenlenmiş olup, Türkçede "açıklama özgürlüğü" kavramına karşılık vermektedir.¹⁴ Bu bağlamda ifade özgürlüğü, hem kendi başına bir hak, hem de AİHS'nde korunan diğer hakların önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Ancak, ifade özgürlüğünün din ve vicdan özgürlüğü, adil yargılanma hakkı ve özel hayatın korunması gibi Sözleşme'de güvence altına alınmış diğer haklar ile çelişmesi durumunda, AİHM'in söz konusu haklardan birinin diğeri karşısındaki üstünlüğünü sağlamak için denge arayabilmesi ve bu dengeyi koruyabilmek amacıyla karar vermesi mümkün olabilmektedir.¹⁵

AİHS'nin 10. maddesinin ilk fıkrası, korunacak özgürlükleri tanımlarken,¹⁶ ikinci fıkrası devletin ifade özgürlüğünün kullanılmasına müdahalesinin meşru sayılacağı durumları saymaktadır.¹⁷

AİHM'ne Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiği gerekçesiyle yapılan başvurularda ispat yükü, başvurunun 10. madde kapsamına dahil olduğu ve söz konusu hüküm ile korunan hakların ihlal edildiğinin iddia eden başvuru sahibine aittir. Aleyhine başvuruda bulunulan taraf devletin ise somut olaya konu davranışlarını yasallık, gereklilik, nispiyet ve

ayrımcılık gözetmeme temelleri üzerinde haklı gerekçelere dayandırması gerekmektedir.¹⁸ Şayet taraf devletin, somut olaydaki eylemlerinin haklılığını AİHM'ne gösterebilmesi durumunda, ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin AİHS'nin 10. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde "haklı" sayılarak, söz konusu hüküm ile koruma altına alınan hakkın ihlal edilmediği sonucuna varılması söz konusu olabilecektir.

II. İfade Özgürlüğünün Kapsamı ve Korunması

Sözleşme'nin 10. maddesinin ilk fıkrasında "herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir" denilerek bu özgürlüğün temel kuralı ifade edilmiş, "kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve verme özgürlüğünü de kapsar" denilmek suretiyle de bu özgürlüğün kapsamı belirlenmiştir.¹⁹ İfade özgürlüğünün kullanılmasının ise, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin gerçekleştirileceği hükme bağlanmıştır.²⁰ Ana kural bu olmakla birlikte, aşağıda daha detaylı açıklanacağı üzere, 10. madde aynı zamanda ifade özgürlüğüne devlet tarafından bazı durumlarda sınırlama getirilmesine izin veren ikinci fıkra hükmünü de bünyesinde barındırmaktadır.

AİHS'nin 10. maddesi ile korunan "ifade" kavramı, sadece sözlü ya da yazılı beyanlar ile sınırlı olmayıp, bir fikri beyan etme veya bilgi verme amacı taşıyan fotoğrafları, videoları ve eylemleri de kapsamaktadır. Bu kapsamda, 10. madde sadece fikir veya bilginin içeriğini değil, bunları ifade etme yöntemini de korumaktadır.²¹ Bu nedenle, fikirlerin veya bilgilerin üretimi, aktarımı, iletilmesi ve dağıtılması için kullanılan yöntemler bu madde kapsamına girmektedir (ör. elektronik bilgi sistemleri).

Bu açıklamalar doğrultusunda, ifade özgürlüğünün kanaat sahibi olma özgürlüğünü (1), kanaat ve bilginin iletilmesi/açıklanması özgürlüğünü (2) ve fikir ve bilgi alma özgürlüğünü (3) kapsayacak şekilde üç ayaklı bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

I. Kanaat Sahibi Olma Özgürlüğü

Esasen salt düşünce, kişinin iç dünyası ile ilgili bir olgu olup, kişinin düşünme yeteneği ve olanağının sınırlandırılması veya engellenmesi mümkün olamamaktadır. Bu anlamda kanaat sahibi

olma, AİHS'nde neredeyse mutlak surette koruma altına alınmıştır. Gerek AİHS'nde düzenlenen diğer haklara bir ön koşul teşkil etmesi niteliğiyle, gerek AİHS'nin 10. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlandırmalardan muaf olması itibarıyla, kanaat sahibi olma özgürlüğü demokratik bir toplumun en önemli gereği olarak güvence altına alınmıştır. Bu özgürlük, "negatif" özgürlük olarak da ifade edilebilecek "kanaatlerini açıklamaya zorlanmamayı" da kapsamaktadır.²²

2. Kanaat ve Bilgi Açıklama Özgürlüğü

Kanaat ve bilgi açıklama özgürlüğü, bir yanıyları siyasi hayatı diğer yanıyla devletin demokratik yapılanmasını yakından ilgilendirerek, bireylere hükümetin eleştirilmesi imkanını da veren bir özgürlüktür. AİHM pek çok kararında bu özgürlüğün devletlerin politikalarıyla ters düşen veya toplumun bir kısmına hoş gelmeyen düşüncelerin de iletilmesi özgürlüğünü içerdiğini kabul etmiştir.

Nitekim Mahkeme Sunday Times kararında,²³ ifade özgürlüğünün demokratik bir toplumun esaslı temellerinden birini oluşturduğunu, bu özgürlüğün devlete veya nüfusun bir bölümünün aleyhinde olan, ona çarpıcı gelen veya rahatsız eden haber ve düşünceler için de uygulandığını ifade etmiştir.²⁴

Konuya ilişkin Mahkeme'nin verdiği bir başka önemli karar ise Türkiye aleyhine açılmış olan Incal kararıdır.²⁵ Söz konusu karara konu olayda İzmirli bir avukat ve daha sonra Anayasa Mahkemesi'nce kapatılan Halkın Emeği Partisi'nin İzmir İl Başkanını olan İbrahim Incal'ın parti adına yayınlattığı ve İzmir'de Kürt kökenli vatandaşlara yönelik yapıldığını iddia ettiği muamelelere yönelik eleştirileri içeren bildiri, yetkili makamlarca dağıtılmadan toplatılmış ve başvuru ve diğer parti yönetim kurulu üyeleri hakkında Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde ceza davası açılmıştır. Yapılan yargılama sonucunda aralarında başvuru sahibinin de bulunduğu sanıklar Türk Ceza Kanunu'nun²⁶312. maddesinin ikinci fıkrasını ihlal ettikleri gerekçesiyle cezalandırılmışlardır. Başvuru sahibi hakkında diğer fer'i cezaların yanı sıra altı ay hapis cezası verilmesine karar verilmiştir. Söz konusu hüküm üzerine, Mahkeme'ye başvuruda bulunulmuştur.

AİHM, somut olayda AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Mahkeme bu so-

nuca varırken siyasi fikirlerin savunulması ve ifade edilmesi özgürlüğünü şu şekilde belirtmiştir:

"(...) İfade özgürlüğü, herkes için, önemli olmakla birlikte, siyasi partiler ve onların aktif üyeleri için özellikle önemlidir. Siyasi partiler seçmenlerini temsil ederler, onların sorunlarına dikkat çekerler ve onların menfaatlerini savunurlar. Bu nedenle, başvuru gibi bir muhalefet partisi üyesi siyasetçinin ifade özgürlüğüne müdahale edilmesi, Mahkemenin konu üzerinde çok dikkatli bir inceleme yapmasını gerektirmektedir."²⁷

3. Fikir ve Bilgi Alma Özgürlüğü

Fikir ve bilgi alma özgürlüğü, esas itibarıyla bilginin toplanması ve yasal kaynaklardan bilginin araştırılması hakkını içermektedir. Bu özgürlük özellikle medya ile ilgili olup basın özgürlüğü ve radyo ve televizyon yayıncılığı özgürlüğünü de kapsamaktadır.

1982 Anayasası'nın 28. maddesi²⁸ ile anayasal hak olarak güvence altına alınan basın özgürlüğüne ilişkin olarak AİHM, pek çok kararında 10. maddenin kitle haberleşme araçları yoluyla yorumuna ve etkilerine yer vermiştir.

Obershlick kararında,²⁹ Mahkeme basın özgürlüğünün demokratik toplumdaki önemini şu şekilde ifade etmiştir:

"Basın her ne kadar özellikle 'başkalarının onurunu korumak' amacıyla konmuş bulunan sınırları aşmamak zorunda ise de, politik sorunlar ve genel yararı ilgilendiren öteki konulara ilişkin haber ve düşünceleri iletmekle de görevlidir. (...) Basın özgürlüğü kamuoyuna yöneticilerin fikir ve davranışlarını öğrenme ve değerlendirmede kullanılacak en uygun araçlardan birini sağlamaktadır. 10. madde bu hususu kamunun bilgi ve haber alma hakkına sahip bulunduğunu belirtmek suretiyle ifade etmiştir. Bu nedendir ki hoş görülebilir eleştiri sınırları kamusal kişi sıfatıyla hareket eden siyaset adamı konusunda sadece vatandaş konusundakinden daha geniştir."³⁰

III. İfade Özgürlüğünün Sınırları

AİHS'nde esas olan, hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmadan kullanılması olmakla birlikte ve 10. maddede olduğu gibi genel bir sınırlama hükmü yer almamakla birlikte, kimi hükümlerde o hakkı düzenleyen maddenin içerisinde hakkın sınırlandırılmasını meşru kılacak nedenler gösterilmiştir.

AİHS'nin 10. maddesinin ikinci fıkrası,³¹ ifade özgürlüğü bakımından getirilebilecek sınırlama nedenlerini düzenlemektedir. Bu nedenler yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkini yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan sınırlandırmalar olarak ifade edilmiştir.

Yukarıdaatıfta bulunulan 1979 tarihli Sunday Times kararında da ifade özgürlüğünün sınırsız olmadığı, ancak bu özgürlüğün sınırlandırılırken de "dar" bir yoruma tabi tutulması gerektiği belirtilmiştir.³²

İfade özgürlüğüne yapılan müdahalenin haklı ya da yasal olarak kabul edilebilir olmasını tespit edebilmek için, AİHM içtihatlarıyla da sabit olan bazı şartların gerçekleşmiş olması aranmalıdır. Bunlar; (1) medeni ve siyasi haklara getirilen sınırlamaların hukuk tarafından belirlenmiş olması, (2) sınırlamanın AİHS ile tanınan haklardan biri çerçevesinde haklı bir gerekçeye dayandırılması, (3) sınırlamanın "demokratik bir toplumda gerekli" olduğunun gösterilmesi ve (4) haklardan yararlanma ehliyetinin ayrımcı bir tutumla uygulanamamasıdır.

Söz konusu şartlara ilişkin olarak Mahkeme'nin Zana - Türkiye davası³³ önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Söz konusu davada, Diyarbakır eski Belediye Başkanı olan Mehdi Zana'nın yaptığı bireysel başvuru nedeniyle Türkiye Devleti'nin birçok Sözleşme maddesinin yanı sıra AİHS'nin 10 maddesini de ihlal edip etmediği incelenmiştir. Eski bir politikacı olan Zana, Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde mahkum olarak bulunurken, Ağustos 1987'de gazetecilere verdi-

ği bir röportajda, yakın tarihe kadar yoğun terör eylemlerinin meydana geldiği Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesi'nde ayrılıkçı bir siyaset izleyen, başta muhatap Türkiye olmak üzere diğer Avrupa Konseyi üyesi olan devletlerce de "ayrılıkçı terör örgütü olarak kabul edilen PKK'nın yaptığı faaliyetleri övücü ve yapılan terörist eylemler sonucu öldürülen siviller için "yanlışlık yapıldığı" yönünde açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklama neticesinde harekete geçen savcılık Zana hakkında kamu davası açmış ve uzun bir yargılama süreci sonucunda Zana'nın yaptığı açıklamanın Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesin düzenlenen "Hükümete karşı suç" oluşturduğu kabul edilerek, Zana hakkında 12 ay hapis cezasına hükmedilmiştir. Tüm iç hukuk yollarının tüketilmesi üzerine Zana, Mahkeme'ye Türkiye aleyhine AİHS'nin 6(1), 3, 9 ve 10. maddelerinin ihlal edildiği gerekçesiyle başvuruda bulunmuştur.

AİHM, Zana tarafından yapılan başvurunun esasını saptarken ifade özgürlüğünü sınırlayabilen ölçütleri somut olaya uygulamıştır. Buna göre Mahkeme öncelikle başvuru sahibinin gazetecilere yaptığı açıklamalar nedeniyle yargılanmasını ve hapis cezası almasını "ifade özgürlüğünün kısıtlanması olarak" kabul etmiş, kısıtlamanın hukuk tarafından öngörülmemiş olması halinde ve 10. maddenin 2. fıkrasında anılan meşru amaçların birine ya da birkaçına yönelik olmaması durumunda AİHS'nin 10. maddesine aykırılık teşkil edeceğinin altını çizmiştir.

AİHM söz konusu olayda ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamanın hukuk düzeni tarafından öngörülüp öngörülmediği, diğer bir ifadeyle bu duruma ilişkin bir yasanın mevcut olup olmadığı; yasanın mevcut olması durumunda hangi meşru amaca dayalı olarak sınırlamanın gerçekleştirildiği ve bütün bu şartların gerçekleşmesine rağmen müdahalenin zorunlu olup olmadığını ifade özgürlüğüne getirilen kısıtlamanın "zorunlu toplumsal gereksinimden kaynaklanıp kaynaklanmadığı" ölçütünü dikkate alarak dosya konusu olayları incelemiştir.

Mahkeme kararın 47. paragrafında³⁴ "(...) başvuru- rucunun mahkumiyetinin ve cezasının Türk Ceza Kanunu'nun 168. ve 312. maddelerine (...) dayandığını [görerek] itiraz edilen müdahalenin hukuk tarafından öngörüldüğünü kabul [etmiş]"³⁴bu ölçütlerden ilki olan hukuka uygunluğun varlığını somut olay açısından ortaya koymuştur. Mahkeme, kararın 51-62. paragrafları arasında yukarıda belirtilen

ilke kararlara atıfta bulunarak, ifade özgürlüğünün uygulanabilir olmasına ilişkin olarak konunun kapsamını belirlemiş ve bu ilkelerin geçerliliğini teyit etmiştir. Ayrıca her somut olayın kendi koşulları içerisinde değerlendirilmesi gerektiğinin altını şu ifadelerle çizmiştir:

"Mahkeme, (...) ortaya koyulan ilkelerin terörizme karşı mücadelede ulusal güvenlik ve kamu güvenliğinin sürdürülmesi için alınan önlemler açısından da geçerli olduğunu düşünmektedir. Bu bağlamda Mahkeme, her olayın özel koşullarını ve devletin takdir yetkisini özenle göz önünde tutarak, bireylerin ifade özgürlüğüne ilişkin temel haklarıyla demokratik bir toplumun meşru hakkı olan kendini terörist örgütlerin eylemlerine karşı korumak arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığını araştırmalıdır.

Sonuç olarak, Mahkeme önündeki davada, Zana'nın mahkumiyetinin ve cezasının zorlayıcı bir toplumsal gereksinime yanıt verip vermediğini ve bunların izlenen meşru amaçlarla orantılı olup olmadığını değerlendirmelidir. (...)"³⁵(vurgu eklenmiştir)

Mahkeme'nin söz konusu davadaki tutumundan da hareketle, ifade özgürlüğünün sınırlandırılabilirliği için sınırlamanın ya hukuki bir düzenlemeyle yapılmış olması ya da AİHS'nin 10. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen nedenlerden birine dayanması gerekmektedir.³⁶

Sonuç

Pek çok boyutuyla gündeme gelen ifade özgürlüğü, insan haklarının uluslararası standartlarının ülke temelinde belirlenmesinde vazgeçilmez bir yapı taşı olmaktadır. Söz konusu hakkın sınırlarının belirlenmesi ise AİHS çerçevesinde her bir ülkenin insan haklarına ilişkin yükümlülükleriyle uyumlu olmasını gerektirmektedir. Türkiye'nin uluslararası insan hakları standartlarına uyumu konusunda Uluslararası Af Örgütü'nün yukarıda anılan raporunda yer verilen şu ifadeler, aslında Türkiye'de geline son noktaya ilişkin güncel portreyi betimlemekte faydalı olmaktadır: "Türkiye aleyhindeki 123 yargılamaların sekizinde ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir; bu rakam bütün devletler arasında en yükseğidir."³⁷ Bu durumun ise

aynı raporda yer verilen tavsiyelerin³⁸ hayata geçirilmesi ile iyileştirilebileceği düşünülmektedir.

Dipnotlar

- 1 **ELİG** Ortak Avukat Bürosu (İstanbul, Türkiye), Ortak Avukat; Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Öğr. Gör.
- 2 **ELİG** Ortak Avukat Bürosu (İstanbul, Türkiye), Avukat; Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Lisans Mezun (2010).
- 3 Şeref Gözübüyük, Feyyaz Gölcüklü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi, Turhan Kitabevi, Eylül 2009, s. 4.
- 4 Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 11. ve 14. Protokoller ile Değiştirilen Metin, 4 Kasım 1950, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/3BAA147F-29C9-48CE-AF64-FB85A86B2433/0/Convention_TUR.pdf, son erişim: Nisan 2013.
- 5 9 Kasım 1982 tarihli ve 17863 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- 6 Antlaşmaların yasalarla eşdeğerde olduğu görüşü için bkz. S. L. Meray, Devletler Hukukuna Giriş, Ankara, 1968, s. 132; Antlaşmaların yasaların üstünde olduğu görüşü için bkz. Akipek, Devletler Hukuku, Ankara 1970, c.1, s. 28.
- 7 Gözübüyük/Gölcüklü, dipnot 1, s. 21.
- 8 Kenneth L. Karst, Boundaries and Reasons: Freedom of Expression and the Subordination of Groups ("Sınırlar ve Gerekliler: İfade Özgürlüğü ve Grupların Subordinasyonu"), Illinois Üniversitesi Hukuk Yayını, 1990, s. 95.
- 9 Uluslararası Af Örgütü, "Türkiye: İfade Özgürlüğünün Tam Zamanı" ("Turkey: Decriminalize Dissent - Time to Deliver on the Right to Freedom of Expression"), Rapor - EUR 44/001/2013, 27 Mart 2013, s. 5, <http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/Ifade%20ozgurlugunun%20tam%20zamani%20%20TR.pdf>, son erişim: Nisan 2013 ("Freedom of expression is under attack in Turkey.").
- 10 Mustafa Erdoğan, İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku, Orion Yayınları, Ankara 2007, s.176 - 177.
- 11 Handyside - İngiltere, 07.12.1976, No. A-24.
- 12 Zühtü Arslan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Din Özgürlüğü, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, Ankara 2005, s. 1-4.

- 13 AİHS, Madde 10: "1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir. 2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılmasında, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlık veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkini yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir."
- 14 A.g.e.
- 15 Özcan Özbey, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuru Yöntemleri, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2008, s. 332.
- 16 AİHS, Madde 10(1), dipnot 11.
- 17 AİHS, Madde 10(2), dipnot 11.
- 18 Özbey, s. 332.
- 19 AİHS, Madde 10(1), dipnot 11.
- 20 A.g.e.
- 21 Jean-François Renucci, "Introduction to the European Convention on Human Rights: the Rights Guaranteed and the Protected Mechanism", Council of Europe Publishing, s. 23-24, <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/7EE16B23-65FD-4342-9124-ECD431425A60/0/DG2ENHRFILES012005.pdf>, son erişim: Nisan 2013.
- 22 Vogt - Almanya, 26.09.1995, No. 17851/91, A. 323.
- 23 SundayTimes - Birleşik Krallık, 26.04.1979, Seri A, No. 3.
- 24 Ayrıca bkz. Incal - Türkiye, 09.06.1998, No. 933 ("Mahkemenin sık sık söylediği gibi, 10. maddede yer alan ifade özgürlüğü, demokratik bir toplumun en önemli temellerinden birini oluşturur; bu demokratik toplumun gelişmesi ve her bireyin kendi kişiliğini gerçekleştirme için temel koşuludur. İfade özgürlüğü, 10. maddenin ikinci fıkrasının sınırları içinde, sadece lehte olduğu kabul edilen veya zararsız veya ilgilenmeye değmez görülen 'haber' ve 'düşünceler'e değil, aynı zamanda **aleyhte olan, çarpıcı gelen veya rahatsız eden 'haber' ve 'düşünce'ye de uygulanır; bunlar, 'demokratik toplumun' olmazsa olmaz unsurları olan çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirliğin gereklidir.**" (vurgu eklenmiştir)

- 25 Incal - Türkiye, 09.06.1998, No. 933.
- 26 12 Ekim 2004 tarihli 25611 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ("Türk Ceza Kanunu").
- 27 Incal - Türkiye, 09.06.1998, No. 933, 46. paragraf.
- 28 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 28 "Basın Hürriyeti": "Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz. (...)Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27nci maddeleri hükümleri uygulanır. (...)"
- 29 Oberschlick - Avusturya, 23.05.1991, A 204.
- 30 A.g.e. 57. paragraf.
- 31 AİHS, Madde 10(2), dipnot 11.
- 32 SundayTimes - Birleşik Krallık, 26.04.1979, Seri A, No. 3.
- 33 Zana - Türkiye, 25.11.1997, No. 854.
- 34 Zana - Türkiye, 25.11.1997, No. 854, 47. paragraf.
- 35 Zana - Türkiye, 25.11.1997, No. 854, 51. paragraf.
- 36 AİHS, Madde 10(2), dipnot 11 (Millî güvenlik, ülkenin bütünlüğü, kamu güvenliği; adliyenin otoritesini ve bağımsızlığını korumak; güven içinde elde edilmiş bilgilerin açıklanmasının önlenmesi; düzenin korunması, suçun önlenmesi; genel ahlakın ve sağlığın korunması; üçüncü şahısların şeref, şöhret ve haklarının korunması.)
- 37 Uluslararası Af Örgütü, dipnot 6, s. 7 ("Eight of Turkey's 123 cases were rulings finding violations to the right to freedom of expression, the highest number for any state.") (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 2012 yılındaki "Yıllık Rapor"una bulunulan atıf: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Yıllık Rapor 2012, Geçici versiyon, sayfa 153, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/9A8CE219-E94F-47AE-983C-B4F6E4FCE03C/0/2012_Rapport_Annuel_EN.pdf, son erişim: Nisan 2013 (2012 yılında ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine hükmedilen diğer üye ülkeler; Polonya (74 yargılamanın dördünde ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir), Romanya (79 yargılamanın üçünde ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir), Hollanda (7 yargılamanın ikisinde ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir), İsviçre (8 yargılamanın birinde ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir) ve Portekiz (23 yargılamanın birinde ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir) olarak belirlenmiştir.)
- 38 Bkz. Uluslararası Af Örgütü, dipnot 6, 2. 32 (Rapor, Türkiye hükümetine 11 hususa ilişkin tavsiyeyi hayata geçirmesi yönünde çağrı yapmaktadır.).

MİLLETVEKİLİ DOKUNULMAZLIĞI

Geysu GEYLAN

Parlamente sistemin başlamasından günümüze kadar meclis çatısı altında görev yapan millet temsilcilerinin dokunulmazlık sınırı hep tartışma konusu olmuştur. Millet vekilleri olan ve millet adına kararlar alan parlamento üyeleri ne kadar dokunulmaz olmalı? Sadece meclis içinde mi, yoksa sadece kürsüde mi, ya da her suç ve eylemden mi sorumlu tutulmalı? Dokunulmazlığın olmaması milletvekillerinin çalışmasını etkiler mi? Yoksa daha verimli olmalarını ve sadece yasama ile ilgilenmelerini mi sağlar? Bu ve benzer sorular demokrasi tarihi boyunca daima gündeme gelmiştir.

Öncelikle dokunulmazlığın tarihçesini, tanımını ve bugünkü durumunu irdelemekte fayda vardır. "Tarihte ilk örneğini eski Roma'da gördüğümüz, praetor ve konsüller hakkında uygulandığını bildiğimiz dokunulmazlık, bugünkü anlamıyla bir anayasa kurumu olarak, özellikle temsili hükümet rejimlerinin ortaya çıkmasıyla büyük önem kazanmıştır."¹

Metin Kıratlı da dokunulmazlığın ilk ortaya çıkışına getirdiği yorumda "Yasama muafiyetleri günümüzde iddia edildiği gibi iktidarın gücünü, nimetlerini muhafaza etmek için değil, özellikle monarşik iktidarlara karşı halkın temsilcilerine güç katıp güvence oluşturması için geliştirilmiştir. Dolayısıyla bu kurumlar demokratik gelişime güç katmıştır."² ifadesini kullanmıştır. Yani dokunulmazlık fikrinin ortaya çıkması milletvekillerini siyasi ve hukuki açılardan korumak, onlara ayrı bir imtiyaz kazandırmak ya da iktidarı güçlendirmek için değil halkın temsilcilerinin yasama görevlerini sağlıklı yapmalarını sağlamak içindir. Bu bağımsızlıklarla kamu yararı'nın daha iyi gerçekleşmesi amaçlanmıştır. Diğer bir deyişle milletvekillerinin kendilerine sağlanan bir takım ayrıcalıklar ve dokunulmazlıklar sayesinde

yasama görevini sağlıklı bir biçimde yapmasıyla oluşan kamu yararı, milletvekillerine tanınan ayrıcalıkların eşitlik ilkesine aykırı olmasındaki kamu zararından daha büyüktür.³Fakat zamanla dokunulmazlığın sınırları ve tanımlanması toplumlara göre farklılık göstermiştir. Doç. Dr. Erdal Abdülhakimoğulları konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: "Parlamenteler (milletvekiller, bakanlar ve iki meclisli sistemlerde senatörler) yasama görevlerini yerine getirirken görevlerini özgürce ve güvence içinde yapabilmeleri için özel bir statüyü ifade eden biri yasama sorumsuzluğu diğeri de yasama dokunulmazlığı olmak üzere iki tür bağımsızlıktan yararlanırlar. Yasama sorumsuzluğu mutlak olup parlamentelere tam bir serbesti ve özgürlük ortamı içerisinde yasama görevlerini eksiksiz olarak yerine getirmeleri ve millet iradesini tam olarak yansıtılabilmeleri için tanınmıştır. Bu güvence ile donatılan parlamenteler, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdüğü düşüncelerinden bunları Meclis dışında açıklayamayacağına ilişkin Meclis Genel Kurulu'nun aksi yönde bir kararı olmadıkça sorumlu tutulamayacaklardır. Yasama dokunulmazlığı ise yasama organı üyelerine işledikleri fiiller nedeniyle tanınan bağımsızlıklardır. Başka bir ifadeyle, yasama dokunulmazlığı, meclis üyelerinin yasama görevleriyle ilgisi olmayan bazı fiillerden dolayı meclisin izni olmadan kovuşturulamaması demektir."⁴Yasama dokunulmazlığının milletvekiline sağladığı koruma kamu düzenindedir ve nispidir. Dokunulmazlığın nispi olmasının iki sebebi vardır. Bunlardan ilki, dokunulmazlığın görev süresiyle sınırlı olması yani geçici olmasıdır. İkincisi ise bu korumanın TBMM kararı ile kaldırılabilmesidir.⁵ Zaten yasama dokunulmazlığının kaldırılması, üyeliğinin sona ermesi sonucunu doğurmaz. Milletvekili yasama çalışmalarına devam edebilir.⁶

Dokunulmazlığın ülkemizdeki durumunu anlamak için ileri demokrasilerdeki ve özellikle Avrupa'daki durumuna göz atmakta fayda vardır. Dokunulmazlık resmi olarak ilk kez Fransa'da uygulandı. Fransız İhtilali sonrasında toplanan kurucu meclis, üyelerinin meclis izni olmadan tutuklanamayacağını kararlaştırdı. Böylece resmi olarak ilk kez dokunulmazlık fikri hayata geçirilmiş oldu. Günümüze gelindiğinde demokrasinin benimsendiği ülkelerin birçoğu milletvekili dokunulmazlığını uyguluyor. Uygulanan hükümler ülkelerin demokrasi anlayışlarına göre farklı olsa da ağırlıklı olarak milletvekillerinin herhangi bir ceza almalarına karşı onları koruma cihetindedir. Bu genel eğilimin dışında Hollanda ve Yeni Zelanda anayasalarında dokunulmazlık yoktur. Ayrıca Avrupa'da önemli bir ön kabul de yasama dokunulmazlığının suçüstü yakalanan milletvekilleri için geçerli olmamasıdır. "Almanya, Belçika, Danimarka, Avusturya, İsveç, İtalya, Fransa, İspanya, İsviçre, İzlanda, Lüksemburg, Norveç, Portekiz ve Yunanistan bu ülkelerden. İsviçre'de ise ülke dışına kaçma riski olan milletvekilleri tutuklanabiliyor. 1999 Finlandiya Anayasası'na göre altı aydan uzun, 1975 İsveç Anayasası'na göre de iki yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suç işleyen milletvekili dokunulmazlık hakkından yararlanmıyor. Özel hukuk ve kamu hukuku ayrımı olan ülkeler de yasama dokunulmazlığının sınırlı olduğu ülkeler arasında sayılabilir. Almanya, Avusturya, Belçika, Finlandiya, Fransa, İspanya, İsveç, İtalya, İzlanda, Portekiz ve Yunanistan gibi özel hukuk davalarını yasama dokunulmazlığı dışında kabul eden ülkelerde milletvekilinden alacağı olan bir kişi izne tabi olmadan hakkında dava açabiliyor. İngiltere ve İrlanda'da ise bir milletvekili, kamu hukukunun söz konusu olduğu davalarda izne tabi olmaksızın tutuklanabiliyor, yargılanabiliyor ve hapse mahkûm edilebiliyor."⁷Bizdeki duruma baktığımızda, Osmanlı-Türk Anayasal gelişmeleri içinde dokunulmazlık anayasalarımızda kendine yer bulmuştur. 1876 yılında Padişah II. Abdülhamit'in kabul ettiği fakat çok uzun süre uygulanmadığı bilinen Kanuni Esasi'de, halk tarafından seçilen kişilerin yargılanamayacağı maddesi bulunuyordu. 1924 Anayasası'nda kabul edilen dokunulmazlık, 1961 Anayasası'nda çift meclise göre uyarlanarak devam ettirilmiştir. Son olarak 1982 Anayasası'nda dokunulmazlık aşağıdaki metin haliyle güvence altına alınmıştır.

MADDE 83.- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki

Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçimden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınmaz.

1924'ten günümüze kadar dokunulmazlığı kaldırılan milletvekili sayısı 40 olmuştur.⁸ Bunlardan ses getiren bazılarını hatırlamakta fayda vardır. 1994 yılında DEP milletvekillerinden altısının dokunulmazlığı kaldırıldı. DGM'de yargılanan milletvekilleri 10'ar yıl hapis cezası aldı. Bu olay dünyada çok yankı uyandırdı. Özellikle yurt dışındaki baskılar nedeniyle milletvekilleri tekrar yargılandı. Yargılama sonucu serbest bırakıldılar. Ayrıca çok ses getiren Susurluk kazası sonunda gelişen olaylar neticesinde Sedat Bucak ve Mehmet Ağar'ın da dokunulmazlığı kaldırıldı.

Günümüzde milletvekillerinin dokunulmazlığının kaldırılmasıyla ilgili hazırlanan fevlekelerin sayısı ve suç dağılımı bize konuyla ilgili ışık tutabilir. "Mecliste 6 Şubat 2013 tarihi itibarıyla 127 milletvekilinin 904 dokunulmazlık dosyası bulunuyor. Dosyaların 69'u AK Parti, 89'u CHP, 21'i MHP, 671'i BDP, 53'ü bağımsız ve 1'i KADEP'e ait. KADEP Genel Başkanı, Diyarbakır Milletvekili Şerefattin Elçi'nin vefatı nedeniyle dokunulmazlık tezkeresi ise Başbakanlığa iade edilmiş durumda. Dosyaların milletvekilleri itibarıyla partilere göre dağılımı ise şöyle: 49'u AK Parti, 33'ü CHP, 13'ü MHP, 27'si BDP, 1'i KADEP; bağımsız 4. Milletvekillerine isnat edilen suçların listesinde yer alan bazıları şöyle: Başbakan'a hakaret, cinsel taciz, Cumhurbaşkanı'na hakaret, darp, Genelkurmay Başkanı'na hakaret, görevi

kötüye kullanma, devletin birliğini ve bütünlüğünü bozma, hakaret, hakkı olmayan yere tecavüz etmek, havaya silahla ateş etmek, iftira, ihaleye fesat karıştırma, ihtilâsen nitelikli zimmet, imar kirliliğine neden olma, infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokma, kaçakçılık, kamu görevlisine hakaret, kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık, kamu taşıma biletlerinde kalpazanlık, karşılıksız çek keşide etmek, kasten yaralama, mühür bozma, örgüt üyesi olmamakla birlikte PKK terör örgütü adına suç işleme, orman alanını işgal ve ondan faydalanma, örgütün hiyerarşik yapısına dahil olmamakla birlikte örgüte bilerek ve isteyerek yardım etmek suretiyle örgüt üyesi olma, özel belgede sahtecilik, sahte belge düzenleme, sahtecilik, silahlı terör örgütüne üye olma, taksirle yaralama, tehdit, terör örgütünün propagandasını yapma, yaralama, zimmet."9 Suç dağılımının çeşitliliği ve siyasi görüş dışındaki felekelerin oranının % 30 civarında olması düşündürücüdür.

Dünyadaki ve Türkiye'deki genel duruma baktıktan sonra milletvekili dokunulmazlığının benzerlikler olsa da ülkelerin şartlarına ve demokratik yapılarına uygun geliştiği fikrini kabul edebiliriz. Dokunulmazlığın sürekli gündemde kalmasının nedenleri yolsuzlukların önlenmesi konusundaki hassasiyet, milletvekillerinin siyasi görüşlerini açıklarken yasalarca engellenmeleri ve siyasi suçlar dışındaki işledikleri suçlardaki artıştır. Mevcut kanunlarda iyileştirme yapılmaması halinde sadece siyasi görüşlerinden ve söylemlerinden dolayı dokunulmaz olması gereken milletvekilliğinin itibarında zedelenme söz konusu olacaktır. Halkın temsilcileri asli görevleri olan kanun yapımı esnasında gerçek düşüncelerini söylemede, gerekli uyarı ve ikazlarda bulunmada rahat olmalı ve görevlerini hakkıyla yerine getirebilmelidirler. Siyasi düşüncelerini meclis içinde ve dışında rahatlıkla ifade edebilmeli ve bundan sorumlu tutulmamalıdır. Milletvekili dokunulmazlığı demokrasimizin tam olarak gelişmediği fikrinden hareketle tamamen kaldırılmamalı diyebiliriz. Öncelikle demokratikleşme, düşünce serbestliği ve şeffaf toplum olma yolunda gerekli kanuni düzenlemeler yapılmalıdır. Toplumun daha özgür ve demokratik yaşaması sağlanmalıdır. Bu arada milletvekillerinin şahsen işledikleri suçlardan dolayı kötü niyetli olarak dokunulmazlık şemsiyesi altına girmelerini ve bu sayede vekil olmalarını engellemek adına bazı kısıtlamalar getirmek mümkün olabilir. Örneğin yüz kızartıcı suçlardan ve suçüstü yakalanmaktan dolayı dokunulmazlığın hemen kaldırılması gibi

ara çözümler söz konusu olabilir. Milletvekillerinin görevlerini yapması için gerekli ortam sağlanırken halkın gözünde de meclisin itibarının korunması sağlanmalıdır. Gerekli hukuki ve siyasi altyapı oluşturulmadan dokunulmazlığın tamamen kaldırılması gelişmekte olan demokrasimize faydadan çok zarar getirecektir.

Kaynakça

Hürriyet2008http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=7698159

(http://www.ankarastateji.org/yazar/doc-dr-erdal-abdulahkimogullari/yasama-dokunulmazliginin-amacinedir/Istanbul1937

Sevinç Matbaası1961

1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa HukukuİstanbulBeta Basım A.Ş.2012

Aksiyonhttp://www.aksyon.com.tr/aksyon/newsDetail_getNewsById.action?newsId=34282

Anayasa HukukuİstanbulBeta Basım A.Ş.1991

Milliyet.com.trhttp://siyaset.milliyet.com.tr/vekillerin-dokunulmazlik-dosyasinda-yok-yok/siyaset/siyasetdetay/19.02.2013/1670705/default.htm
Türk Anayasa HukukuAnkara Yetkin Yayınları2011

Dipnotlar

- 1 Mehmet Ali AYBAR, Teşrii Masuniyet Esası ve Tatbik Şekilleri, İstanbul 1937, s.6.
- 2 Metin KIRATLI,Parlamenter Muafiyetler-Bizde ve Yabancı Memleketlerde, Sevinç Matbaası, 1961, s.7.
- 3 Ergun ÖZBUDUN, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s.293.
- 4 Erdal ABDULHAKİMOĞULLARI, 2012 (http://www.ankarastateji.org/yazar/doc-dr-erdal-abdulahkimogullari/yasama-dokunulmazliginin-amacinedir/ (Ocak 6, 2013 tarihinde erişilmiştir).
- 5 Bülent TANÖR/ Necmi YÜZBAŞIOĞLU, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, Beta Basım A.Ş., İstanbul 2012, s. 248.
- 6 Erdoğan TEZİÇ, Anayasa Hukuku, Beta Basım A.Ş., İstanbul 1991, s. 383.
- 7 Emre OĞUZ, <<Aksiyon.>> 10 Aralık 2012. http://www.aksyon.com.tr/aksyon/newsDetail_getNewsById.action?newsId=34282 (Mart 12, 2013 tarihinde erişilmiştir).
- 8 Hürriyet. 2008. http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=7698159.
- 9 <<Milliyet.com.tr.>> 19 Şubat 2013. http://siyaset.milliyet.com.tr/vekillerin-dokunulmazlik-dosyasinda-yok-yok/siyaset/siyasetdetay/19.02.2013/1670705/default.htm.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

HERKES İÇİN ADALET ADALET İÇİN AVUKAT

www.barobirlik.org.tr

Oğuzlar Mah. Barış Manço Cad. Av. Özdemir Özok Sokağı No: 8
06520 Balgat – ANKARA Tel: (312) 292 59 00 (pbx) Faks: 312 286 55 65

SINE QUA NON

Hukukta Kariyer Kulübü Dönemlik Hukuk Dergisi
Yıl:1 Sayı:1 Mayıs 2013

Adres: Bilkent Üniversitesi Öğrenci Konseyi, Merkez Kampüs,
Öğrenci Konseyi Binası, Bilkent Üniversitesi
06800 Bilkent - Ankara/Türkiye

Tel: (312) 290 13 19 / 290 13 27 / 290 13 37 | **Faks:** (312) 266 46 41

www.hukuktakariyer.com